

HAYDİ

Ocak-Şubat 2021

5. Sayı

Ücretsiz

İki aylık kültür ve edebiyat dergisi

HAYDİ
İki aylık kültür ve edebiyat dergisi
Ocak-Şubat 2021
5. Sayı
Ücretsiz

Yayın Ekibi

Cevher Tat
Eren Sülün
Özden Selim Karadana
Yahya Altun

Editör

Eren Sülün

Genel Koordinatör

Özden Selim Karadana

Dergi Tasarımı

Cevher Tat

Kapak Görseli

Kaan Benli

İnternet Sitesi

haydidergi.com

İletişim

info@haydidergi.com

İçindekiler

- [4] Eren Sülün *Önsöz*
- [5] Ayaz Yıldız - Dungeon* *Fotoğraf*
- [6] Özden Selim Karadana - İyi Ki *Öykü*
- [8] Eren Sülün - Bir Veda Busesi *Öykü*
- [12] Kaan Benli - Buck *İllüstrasyon*
- [13] Cevher Tat - Delik *Öykü*
- [23] Kürşat Batuhan Tezel - Gülfende *Öykü*
- [25] Ali Yıldız - Ufak Bir Çirkinlik Öyküsü *İllüstrasyon*
- [27] Levni Hakan Şahin - Eski Defterler Kumpanyası *Öykü*
- [31] Sevda Deniz Karali - Perdeler *Öykü*
- [33] Fidan Budak *Resim*
- [34] Gizem Kargin - Bir Yaz Günü Rüyası *Öykü*
- [36] Güney Coşka - Kırmızı Çiçek ile Mor Çiçek *Öykü*
- [37] Günsu Özkarar - Dünya Bir Annedir *Deneme*
- [40] Tezcan Özalp *Resim*
- [41] Duygu Göl - Kabuğundadır Evi *Masal*
- [43] Mehmet Emin Karaynir - Birinci Artçı *Öykü*
- [45] Fidan Budak - Günaydın Avakado Fidesi *Öykü*
- [48] Mahmure Kahraman - Edebi Çeviri Goethe: Şiir ve Hakikat *Makale*

*Zindan

Merhaba sevgili okur, yazıma hepimiz için mutlu bir yıl dileyerek başlamak istiyorum. Umarım 2021 yılı hepimize güzel anılar ve deneyimler kazandırır. Şuan beşinci sayının önsözünü yazarken on ay kadar öncesini hatırlıyorum. Dergimizin ilk sayısının hazırlığı sürecinde kararlar alırken yayın ekibindeki arkadaşlarımın ileriki sayılarda “Şunu da yapabiliriz.”, “Yani şimdi olmaz ama altı yedi ay sonra bunu da ekleyebiliriz.” gibi önerilerine “Hmm olabilir...”, “O zaman gelsin düşünerüz.”, “Bir şu sayı çıksın da bakalız.” gibi geçiştirici cevaplar vermiştim. Hatta tasarımıyla ilgilenen arkadaşım “Ben 6 ay sonra askerde olacağım, o zaman tasarım işini nasıl çözeriz?” gibi bir konuyu tartışmaya açtığında içimden “Bir dur bakalım, o zamana kim öle kim kala be kardeşim!” gibisinden de serzenişte bulunmuştum. Derginin ilk sayısına önsöz yazarken de ya bir sonraki sayı olmazsa endişesiyle umutlu görünmekten kaçınıp kısa bir tanıtım yazısı yazmıştım. Şimdiyse tüm içerik üreticisi arkadaşlarımın ve yayın ekibimizin katkısıyla beşinci sayıya gelişimizi gururla izliyorum. İstikrarlı bir üretim içinde olmak beni mutlu ediyor ve heveslendiriyor. Haydi Dergi olarak yolumuza her sayı nitelik olarak daha da gelişerek devam etme çabası içinde olmak, bu süreç içerisinde yeni tecrübeler edinmek, tecrübelerimizin izlerini dergideki paylaşımlarımızda görmek ve gösterme çabasında olmak beni gururlandırıyor. Takip ettiğimiz yazarların dergimize içerikleriyle konuk olması da bizi güçlendiriyor. Bu sayıda öncelikle “Goethe: Şiir ve Hakikat” yazısıyla içeriğimizi zenginleştiren Mahmure Kahraman’a ve “Haydi!” dediğimiz andan beri bizi yalnız bırakmayan içerik üreticilerimize ve siz okuyucularımıza çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Dungeon

Ayaz Yıldız

Fotoğraf

bir zindandayız..
hayat geçiyor önümüzden
biz zindandayız..
izlemek geçiyor önümüzden
bin zindandayız.
kemir kemir kemiriyoruz/kemir kemir kemiriliyoruz.

gözlerimiz yok şimdi.

biz zindanız.

Herkesin bir sözü var. Kiminin vaatleri kiminin öğütleri. Benim daha gidecek üç kilometre yolum var. Ayak tabanlarım ağrıyana kadar yürümek gibi bir huyum var. Yoldan geçen insanların yüzünde anlam ararım. Kiminde yorgunluk, kiminde boşvermişlik, kimindeyse sebebini bilmediğim bir gülümseme var. Gülümseyenlerin yanında muhakkak birileri var. Yalnızlık bir düşünce havuzu. Ben bu havuzun gediklisi. Bu yolu ne zaman yürüsem geçmişe bakarım. Her bir anı baştan yaşarım.

Arkadaşlarımla dışarı çıkmama izin vermeyen babam... İlk içkini benimle içeceksin diye diretince amma bozulmuştum. Taksim'i altını üstüne getirmeden önce babamla bu kadar eğlenebileceğimin farkında bile değildim. Bir bar tuvaletinde sızdım, zor açtırdı kapıyı babam. Bunu da yıllarca her yerde anlattı. Ondan birkaç yıl sonra aynı barda çocukluk arkadaşım Sibel'le sarılarak hüngür hüngür ağlayışımız. Aynı hafta terk edilen iki genç kız olarak sevgililerimizden intikam almaya yemin edip dışarı çıkmıştık. Onu da beceremedik. O gün asla tutmaya-çağımız ne yeminler ettik. Yeminler edip dans ettik. Küfürler ede ede, eteğimi döndüre döndüre. O gün ilk defa erkeklerden nefret ettik sonra çok geçmedi barıştık.

Nikah şahidim hep Sibel olacak sandım. O gün, nikah memuru şahitlik ediyor musunuz diye sorduğunda dönüp soluma baktım. Bu kim? Ne ara girdi hayatıma? En acayibi de Sibel'i çağırmadığıma hiç de pişman olmadım. Sonra tek tek beğendi Facebook'ta düğün fotoğraflarımı. Belki de bu onun iletişim kurma yöntemiymiş. İyi bir yöntem miydi? Bilmem. Ben hiçbir zaman olanla olmuşa çare bulamadım. Düğün fotoğraflarını yatağımın altına kaldırdım. Atmaya kıyamadım. Yatağımın altı en güzel günlerimin buruk kayıtları. Bu ne acele kızım kafayı mı yedin diyenlere çok güzel sevişiyordu, beni kandırdı, diyemedim. Sonrası evliliğe tövbe ettiren evcilik oyunu. Ben hep iki çocuğum olur sanmıştım. Annemin yaşın geçiyor kızımalarına kulağımı tıkadım. Uykusuz gecelerimde nasıl bir anne olurdumun cevabını aradım. Artık bir kocam olmadığı için kendimi, Tarık gibi bir babaları olmadığı için varolmayan çocuklarımı şanslı saydım. Evli arkadaşlarımla kendi hayatımı kıyasladım. Her gün kafamda artılarla eksileri topladım. Liste o kadar uzundu ki cevabı bulamadım.

Öyle günlerde annemi aramak istedim. Yarın ararım deyip ertesi gün de aramadım. Kim bilir o ne diye arardı beni? Bilmem. İyi misin? İyiyim. Sen iyi misin? Ben de iyiyim. İyi bak kendinelerle sınırlı kaldı. Annemin aklında hangi sorular vardı? Kendimi düşünmekten ona vakit kalmadı. Ben bunları düşünürken telefonum çaldı. Açmadım. Birkaç mesaj gelmiş, okudum, burun kıvırdım. Az kaldı. Son yokuş. Sigarayı bıraksam bu yokuşu daha rahat çıkardım. Bu cümleyi tekrar tekrar söylemekten hiç bıkmadım. Bazı geceler bu yokuşu çıkarken türküler tutturdum. Türkü sevdası babadan kalma, çocukluktan. Uzun yolda takılan kasetlerden. Sesim kötü olduğu için hep içimden söyledim. Yokuşu tamamladım. Nefesimi düzenledim. Sessizlik.

Parkımın tabelası karşıladı beni. Onu selamladım. Bu parka gündüz gözüyle hiç uğramadım. Her zamanki yerime soldan ikinci salıncağa kuruldum. Ayaklarımdan güç aldım. Sallanmaya başladım. Saçlarımı uçuran rüzgara sarıldım. İçim ürperdi. Kışın geldiğini anladım. 2 Kasım. Ayaklarımdan tekrar güç aldım. Hızlandım. Daha beter üşümeye başladım. Cebimden sigaramı çıkardım. Sona kalan sigaramı yaktım. Derin bir nefes aldım. Kafamı kaldırıp gökyüzüne üfledim. Yıldızlara teker teker isim taktım. Kıymetli olanları bir kümede topladım. Kutup yıldızına isim bulamadım. Zorlamadım. İyi ki doğdum. Kırk yaşına bastım. Kim bilir daha kaç yıl yaşarım? Sigaramın izmaritini parmağımla havaya fırlattım. Dilek tutmadım.

Sene 2012. 11. sınıfa geçmişiz. Herkes yurttan pılını pırtısını toplayıp erkenden kaçmanın peşinde. Belletmen öğretmeni beklemeden herkes uyanmış, bunu kulağıma gelen uğultulardan anlıyorum. Tuvalet camında sigaralar içilmiş, duşlar tıklım tıklım, kimi sadece ayağını kimi sadece saçlarını yıkıyor. Ben tercihim duş sırası bitene kadar yarı uykuda olmaktan yana kullanıyorum. Çok geçmiyor belletmen öğretmeni elinde tutanak kâğıdıyla giriyor odadan içeriye. “Belletmen öğretmeni” unvanına tebessüm etmeden parasız yatılılık sürecini tamamlamış hiç kimse yoktur. 31 sayısına hayatında hiç gülmemiş insan olmadığı kadar eminim buna. Belletmen öğretmeni nöbetçi öğretmeni demek. Öğrenci çobanı... “Tuvalette kim sigara içti?” diye soruyor. Beni hâlâ uyurken görmesin diye iyice yorganı kabartmış yatağın korkuluğuyla hemzemin olmuş vaziyette tilki uykumu sürdürüyorum. Herkes içmediğine dair yeminler ediyor. Ranza arkadaşım Ersin, hocam koklayın inanmıyorsanız diyerek beyaz atletinin yakasını sündürene kadar çekerek hoca'nın burnuna götürüyor. Hoca, Ersin'in izmarit parmaklarını koklamayı tercih ediyor. Tutanağa yalandan “.... tarihinde erkek pansiyonu A1 odasındaki Ersin Toyunlar'ın sigara içtiği tespit edilmiştir.” diye yazıyor. Ersin'e imza attırıyor. Ersin bu gibi durumlar için ürettiği “O imza benim değil ki” imzasını atıyor. Hoca memnun, Ersin hocadan memnun sonlanıyor bürokratik süreç. Yine de hoca kapıyı kapattıktan sonra arkasından usulen edilen küfür cümbüşünden kurtulamıyor.

Biraz zaman geçiyor, hoca yine geliyor. “Pansiyonu terk etmeye son on dakika!” diye bağıyor ve Ramazan manisi makamında, burun deliklerini parmaklarıyla kapatarak ekliyor: “Haydiii, terk-i diyar eyliyoruz!” Belli ki bunu komik buluyor. Yataktan kalkıyorum. Yatağımı toplamayacağım. Müdür yardımcısına attığım bir son gün pandiği niteliğindeki bu pasif direnişimden memnun, lastik terliklerimi ayağıma geçirip duşa gidiyorum. Duşumu alıyorum, dişlerimi fırçalıyorum, sigaramı içiyorum, bir daha dişlerimi fırçalıyorum. Masada duran parfümü sıkıyorum. Odamızda yaşayan her birey gibi ben de kırmızı Rebul kokuyorum. Yanında prezervatif hediyesi olduğu için para toplayıp aldığımız bu kocaman parfüm bir yıldır bitmek bilmiyor. Payıma düşen üç prezervatif hala dolabımda duruyor. Birini alıp kallavi bir maskülenlikle cüzdanıma yerleştiriyorum bir umut. Tüm bunları pansiyonu terk etmeye 10 dakika kala yapıyorum. 10 dakikalar şimdilerde o zamanlara göre daha kısa sürüyor.

Parke taşlarını döve döve ilerleyen tekerlekli bavul kervanına ben de katılıyorum. Okul önünde sıra oluyoruz. 10/B sınıfı sırasında birazdan simitçide kahvaltı edeceğim sevgilimi görüyorum. Kısa kollu beyaz badisi üzerine giydiği siyah boleroyu çekici buluyorum. Benim de arkadaşım olan erkek arkadaşlarıyla şakalaşiyor. Düzleştiriciyle dümdüz ettiği saçlarını çekip kaçıyorlar. O da onlara tokat atıp arada bana bakıyor. Bir şey yapmalı mıyım? Okulda popülerim ama hayyıt huyyıt yapabilecek güçte değilim kimseye. Kıskançlığımı içime akıtıp sırama giriyorum. Bu durumdan kurtulmak için yan sıradaki Selaatinle konuşmak zorunda kalıyorum. Dedesiyle aynı adı taşıdığından şüphe duymadığım Selaattin hep kendinden bahsediyor. Annesinin kuru fasulye pilavını özlediğini anlatıyor. Kuru fasulye pilavdan hâlâ mı nefret etmedin Selaattin? “Evet,” diyorum. “kuru fasulye pilav iyi olur. Bir de cacık...” Cacık deyince büyük bir oyunculukla göz kırpmıyor bana Selaattin. Başka bir şey ima ettiğimi düşünüyor. Anladığını bana çok büyük oynayarak gösteriyor. Yardımına müdür yardımcısının kılkuyrak sesi yetiştiriyor. Klasik bir tatil konuşmasından sonra İstiklal Marşı okunuyor. Konuşmadan önce açılıp sesi kısılmış İstiklal Marşı her zamanki gibi ortadan başlayıp ufak kıkırdamalar sonrası başa sarılıyor. Mil-llett-tiii-miiiiiin-is-tiiiiiik-laaaaaalllllllllaaaaaaalllllllmaaaarrhuuuuuuuu-urrrrrrrraaaaaaa

Okul bahçesinden otobüslere kadar süren bavul yarışı başlıyor. Ben kendimi bozmuyorum. Sevgilimin yanına gidip onun da bavulunu alıyorum. Yavaş yavaş yürüyoruz birlikte. Hırrr tırrrr gırrrr çekiyorum bavulları. Otobüse biniyoruz. Sevgilisi olanlar için ayrılmış locada yerimizi alıyoruz. Pansiyondan Dünya’ya giden bir tramvaydayız şimdi. Biraz sonra ilçe garajında noktalanacak olan bu yolculuğun tadını çıkarıyoruz. Otobüste herkes parfüm kokuyor. Herkes en güzel kıyafetlerini giymiş. Kim bilir kaç saç düzleştiricisi, kim bilir ne kadar miktar jöle ve wax emeği var bu yolculuğun keyfinde... İlçe garajında iniyoruz.

Bazıları otobüslerine binip hemen gidiyorlar. Yazaneler çarşıda biraz daha vakit geçirmek isteyen ergen bavullarıyla doluyor. Biz simitçinin yolunu tutuyoruz. Ben etli ekmek şeklindeki pizzadan alıyorum, Sevgilim mısır unlu simit. İki de çay- ikisi de normal açıklıkta... Kaldırıma dizilmiş minyatür masalardan birine oturuyoruz. Kahvaltımız boyunca bavulları yazanede bekleyen çok kişili kız ve erkek grupları selamlıyor bizi sürekli.

Bu sokağı seviyorum, diyor sevgilim. Sürekli bir sirkülasyon var... Sirkülasyon kelimesini kullanması hoşuma gidiyor. Onu daha entelektüel gösteriyor. O an sokağa öğretmenleri gözetiminde, "Rengârenk Düşler Rehabilitasyon Merkezi" baskılı beyaz şapkaları olan bir çocuk grubu giriyor. Biraz daha yaklaştıklarında onların çocuk olmaya-bileceğini düşünmeye başlıyorum. Sevgilim her duyarlı insan gibi fırsatı gole çeviriyor hemen:

-Çok tatlı değiller mi ya çok seviyorum onları. Baksana ne kadar masumlar...

Bu cümlenin sonundaki gizli soru işaretini fark etmemi bekliyor. -Evet, bence de... Çok tatlılar... Baksana ne kadar umutlu bakıyorlar. Çok temiz görünüyorlar...

Temiz kalbimden dolayı elimi tutuyor. Ben de başparmağımı yukarı aşağı hareket ettirerek güya elini okşuyorum. Bu geçit töreni ve yalancıktan sohbetimiz içime bir sıkıntı veriyor. Canım sıkılıyor. Böyle durumlar beni hep geriyor. Nasıl davranacağımı bilemiyorum. "Hadi kalkalım." diyorum. "Ne yapacağız şimdi?" diye soruyor. "Bilmem..." diyorum. "Gitsek mi artık? Evdekiler de bekliyorlardır merak etmesinler." "Yoo biliyorlar geç geleceğimi..." gibisinden bir şeyler söylerken babacan bir tavırla sözünü kesip "Olsun olsun. Sen yine de merakta bırakma Ayfer teyzeleri." diyorum. Annesiyle tanışmamış olmama rağmen Ayfer teyze diyorum. Bu tutumun beni sıcak bir insan yaptığına dair umutlarım var. İyi madem, diyor. Garaja vardığımızda ikimiz de fiskiye'nin önünde tekrar buluşmak üzere bavullarımızı ve biletlerimizi almak için kendi yazanelerimize gidiyoruz. Kaçtaymış, diye soruyor. "12.30." diyorum. "Senin?" "13.00." İçten içe seviniyorum buna. Birini uğurlamaktansa uğurlanmayı hep daha çok sevmişimdir.

Otobüse binmeden bir kere dudağından öpebilmenin fırsatını kolluyorum ama nafile. Garaj çok kalabalık. Çaresiz öpmeden biniyorum otobüsüne. Pıslaya tıslaya hareket ediyor otobüs. Sevgilim bana el sallıyor. Ben de ona... Tam ayrılığın romantizmine kapılmışken ensemde patlayan bir şamarla gözüme bir anlık perde inip geri kalkıyor. Arkamı dönüp baktığımda yine o yazıyı görüyorum. "Rengârenk Düşler Rehabilitasyon Merkezi." Alev alev yanan ensemi sıvazlarken arka sıradan öğretmen olduğunu sonradan anladığım bir kadın apar topar gelip arkamdaki koltuktaki çocuğun ya da adamın ellerini tutmaya çalışıyor.

Ne yapacağımı bilemiyorum. Kız arkadaşına bakıyorum salladığı eli havada asılı kalmış şaşkınca bize bakıyor. Otobüs tıklım tıklım dolu, yerimi değiştiremiyorum. Ben biraz da bu yüzden vedaları sevmiyorum. İyi tatiller sevgilim... Ben rengârenk düşlere dalıyorum...

Buck

Kaan Benli

İllüstrasyon

Ev arkadaşım Berzan bana karşı sinsi bir düşmanlık besliyor. Aynı evde yaşamıyormuşuz gibi davranıyor. Benimle konuşmuyor, beni görmüyor. Anca işi düşünce var oluyorum. Geliyor yanıma yalandan laf açıyor, sözde halimi hatırlıyor. Çok geçmiyor hemen bir şey istiyor. Hiç aksatmadan! Onu ezberledim artık. Gelir eve, evde miyim değil miyim yoklar. Ona göre davranır çünkü. Her duruma, her kişiye göre farklı muamele yapar. Eve arkadaşlarını çağıracağı zaman bir kibarlaşıyor bir kibarlaşıyor. O zaman gerçekten konuşmaya başlıyor benimle.

“Misafirlerim gelecek kirve, etrafı toplamama yardım eder misin?”

“Misafirlerim gelecek kirve, bulaşıkları yıkamama yardım eder misin?”

“Misafirlerim gelecek kirve, güzel bir yemek yapalım diyorum, hep beraber yeriz?”

Bazen onun diğer arkadaşlarının yanındaki hâlini unutup ne kadar mazlum bir insan olduğunu düşünüyorum. Sonra onun öyle biri olmadığını tekrar tekrar anlıyorum. Arkadaşlarıyla bambaşka bir Berzan oluyor karşımda. Alaya alındığım onlarca şakaya en çok Berzan gülüyor. Arkadaşlarından mutlaka birisi, ciddi bir şekilde, patlamada ölen akrabalarını veya eski sevgilisini anlatıyor. Yüzüm donuklaşıyor, üzölmeye başlıyorum. Acısını anladığıma dair bir şeyler geveliyorum. Konuşamamaya başlayıp o anın bitmesi için elime ne bulursam onunla oynamaya başladığımda “şaka şaka” diye bağırıyor. Berzan bu “şaka”-ya inandığım için enayi durumuna düştüğümü öne süren arkadaşlarına karşılık vermiyor. Galiba bu mizah ona da ağır geliyor, kıs kıs gülüyor bu sefer. “Sen bizim oraları ne sanıyorsun? Gelsen görsen hiç haberlerdeki gibi değil.” diyerek alt ediyorlar beni. “Batı”da doğup büyüdüğüm için azınlık oluyorum onların yanında. Onlara yapılan ayrımcılığı, kötü muameleyi benden çıkarıyorlar sanki. Ancak düşündükleri kadar “Batılı” olmadığım ve onları da doğdukları ve büyüdükları yer yüzünden “Doğulu” olarak görmediğim için karşılık verecek isteğim olmuyor. Berzan’la baş başa kaldığımızda iki insanken, arkadaşları varken onların grubu “Doğulu”, benim tek kişilik grubum ise “Batılı” oluyor. Arkamdaki onlarca “Batılı” diğer hayaletle.

Berzan'la evde tek kaldığımızda ben odama çekiliyorum. Onun ise canı sıkılıyor tek başına olmaktan, ara ara yokluyor. Geliyor yanıma. Evle ilgili projelerini anlatıp beni ikna etmeye çalışıyor. Balkonun trabzanlarına boşluk kalmayacak şekilde dikdörtgen saksılar yerleştirmek ve fesleğen, maydanoz, roka, soğan, domates, salatalık gibi gıdalar ekererek kendi bahçemizi yapmak, tazecik doğal ürünlerimizi kullanmak ve ilerleyen safhalarda onları satabileceğimiz bir işe ortak olmak, sürekli bahsettiği projelerden biri. Balkonumuzun güneş alması kaçırılmayacak bir nimet onun için. Kendini kaybediyor bunu anlatırken. Yeni yetişen ürünleri kokladığı sahneyi canlandırıyor. Bitkilerin olgunlaştığı ve onları topladığı anı beni de dahil ederek oynuyor. İsteksiz olmam şevkini hiç kırmıyor. Sıkça bahsettiği diğer projesi ise salonun bir duvarına boylu boyunca kitaplık kurup bütün kitaplarımızı birleştirmek ve insanlara açık bir kütüphane oluşturmak. Bununla da bitmiyor. Salona açılan kapının yanına küçük şarap mahzeni -tabii ki kendi ürettiğimiz şaraplar olacak içinde- kurmak, birkaç lambaderlerle loş bir ışık tasarımı yapmak, satın alacağımız müzik setiyle odayı klasik müzikle doldurmak. İlk olarak, şarapları tanıtım amaçlı ikram edeceğiz, sonrasında ise hesaplarımızı yapıp uygun fiyata beraber karar vereceğiz. Her seferinde ilgilenmediğimi söylüyorum. O ise ne kadar bütçe ayırabileceğimi soruyor. Uzun bir süre masraflar ne kadar tutar konuşuyoruz. "Başlangıçta ufak bir bütçe yeter. Para kazanmaya başladığımızda kendiliğinden büyüyecek zaten. Bence bu fırsatı kaçıрма Caner. Bak ilerideki işimiz bu olacak belki. Bilmiyorsun." diyor. "Tamam düşüneceğim." diyerek sonlandırıyorum proje maratonunu.

O curcuna dolu akşamlardan birindeyiz. Evimiz şenlik yeri. Ejder, Ferhat, Serhat, Çetin... Berzan'ın yakın arkadaş gruplarından bir tanesi. Onlar eve girdiklerinde selam vermek için bile çıkmadım odamdan. Berzan seslendi. "Misafirlerimiz geldi kirve, seni soruyorlar. Ne zaman geleceksin?" "Biraz işim var, bitince geleceğim." dedim. Bugün onları hiç görmeyeceğim, yanlarında oturmayacağım ve sert mizahlarının başrolünü oynamayacağım.

Odamda oyalanacak bir şeyler aradım. Yatağın dibinde duran paketi açılmamış sulu boya setini açma vaktinin geldiğine karar verip resim kağıdı aradım. Resim kağıdı olmadığı için a4'lerden birini koydum masaya. Mutfaktan su almak için odamın kapısını açtığımda verdiğim karar uçup gitti aklımdan. Odam koridora açılıyor. Ancak salonun kapısı açık. Kapımın açıldığını hem duydular hem gördüler.

Onların yanına geçeceğimi zannetmiş olmalılar ki kapıdan kafamı çıkarıp onlara baktığımda esmer tenleri, beyaz dişleri ve parlak renkli gözleriyle gözlerimin içine gülüyorlardı. “Hoş bulduk kirve.”, “Hoş bulduk Caner.”, “Neredesin sen yav?”, “Yüzünü hiç göremeyecezsandık.”, “Misafirlerini böyle mi ağırlıyorsun?” laflarını aynı anda duydum.

Ejder’le Çetin’in arasına oturdum. Fazla kalamayacağımı, işimin olduğunu, onlara selam vermek için geldiğimi ve birazcık oturabileceğimi açıkladım. Birazcık kelimesine takıldılar ve şakalar başladı. Ferhat yaptı açılışı. “Berzan! Caner’e birazcık çay koy. Ee birazcık oturacak. Birazcık içsin, boşa gitmesin?” Tam ısınamadıklarından ortaya çıkan cılız gülüşler ve benden ayrılmayan gözler, içimi sıkıştırmaya başladı. Hallerini hatırlarını sorarak şaka evreninden çıkabileceğimi düşünüp “Nasılsınız, nasıl gidiyor?” diye sordum. Ejder omuzlarıma yalıtım yapıyormuş gibi uzun kolunu attı. “İyi valla patlıyoruz. Ne olsun işte? Çeto c4’ler yanındadır?” dedi. Cılız gülüşler bir kademe atlayarak yükseldi. Ben iyice ufalanıp, gülsem mi gülmesem mi kararsızlığını yaşarken Berzan kıs kıs gülererek izledi. Çetin zorlama İstanbul Türkçe’siyle “Ceketimde kaldı. Alıp geleyim mi?” dedi. Cevap beklemeden girişe gitti. Girdiğinde önü açık ceketini içinde bomba varmış gibi yana doğru açtı ve bu gecenin ilk gülme tufanı patladı. “Çetin’e yakıştı ama.” dedim. Ardından ben de güldüm. Pek hoşlarına gitmemiş olacak gülüşleri söndü, bitti. Ejder, “Çetin bize şaka yapmıştı.” dedi. Şakayı anlamıştım ve karşılık vermişim. Ne demeliyim bilemedim. “Ben de şaka yaptım.” dedim. “Ayrıca hiç doğuya gitmedim ama haberlerdeki gibi olmadığını biliyorum. Siz söylemişsiniz. Siz söylediyse doğrudur. İnanıyorum. İnanıp inanmamam da önemli değil. Haberlerdeki gibi değil bence de. Her şey abartılıyor medyada.” diye ekledim. Daha fazla açıklama yapacaktım ki yumuşadıklarını görünce devam etmedim. Kimsenin aklına başka konu gelmedi, sessizliğe düştük. Yanlış bir şey söylemişim ve ortamı bozmuşum gibi hissettim. Ancak kimse doğrudan bana karşı bir tavır almış gibi değildi. Hiç görmediğim o sakin hallerine bürünmüşlerdi. Ortamda ya tuhaf bir hava vardı ya da bana öyle geliyordu. Ayaklandım. Sigara içmek için balkona çıkacağımı söyledim. Neden her seferinde aynı anda konuşuyorlar bilmiyorum.

Hepsi tek kişi gibi aynı ağızdan farklı cümleler kurdu. Şefkatli bir tonda “Git git.”, “Ceket al üzerine, üşüme.”, “Fazla içme bak sayacam. Bir tane iç gel.”, “Keyfini çıkarmayı unutma.” dediler. Neyse ki bozulmamışlardı.

Çıktığım gibi yaktım sigarayı. Sesleri benim gitmemle yükseldi. Kahkahalar da duyulmaya başladı. Çorapsız ayaklarımın kesilir gibi olmasıyla terlik arandım. Ayağıma terlik niyetine bir şey yok balkonda. Çıkıp ayakkabımı getirsem değmez. O kadar durmayacağım. Keşke ceket alsaydım yanıma. Berzan’ın sinsi düşmanlığı gibi rüzgar. Sinsi işte. Ama sevgisi de sinsi. Ne bileyim. Herhalde seviyorlar beni. Onların insanları nasıl sevdiğini bilmiyorum. Onları ilk gördüğüm andan beri yıllardır sürüp giden muhabbetimiz varmış, eş dost akrabaymışız gibi davrandılar. Ne asırlar öncesine ait lisedeki eski sevgilim ne de annem babam bana öyle davrandı. Üç yıldır üniversitedeyim, bir yakın arkadaşım oldu. Utangaçlığımızdan kibarlık yarışı yapıyoruz. Sıkıla sıkıla siyaset konuşuyoruz. Böyle yakın arkadaş mı olur! Okul bitince mi yakın arkadaşlarım olacak? Bu yılı saymazsak bir yılım kaldı. Kimle dost olacağım, ne iş yapacağım, ne olacağım! İçeri girsem bu muhabbetleri açsam nasıl alay konusu olurum hayal edemiyorum. İyiler, galiba beni de seviyorlar. Ama onlarla ilk andan başlayan yakınlığımız o ilk anda olduğu gibi kaldı. Bir ben varım, sadece ben. Düşündüğüm hiçbir şeyi düşündüğüm gibi aktaramıyorum onlara. Kimseye. Bu fark ediş yaradır biçimde sigaradan çektim. Filtrenin tadı geldi. Rüzgar yemiş bitirmiş. Duvardaki sigara söndürme yerini aradım. Karanlıkta nasıl göreyim! Berzan onca proje tasarlayacağına önce şu patlak ampülü değiştirelim ne dersin? Balkon kenarında kuytu bir noktaya bastım sigarayı. Kısa sürede bitecek bu eylem uzadı. Sigarayla bastırdığım yeri yokladım. Minik bir delik vardı. Simsiyah deliğin içi hafif çukurlaşmış. Bunca zaman görmediğim bir delik.

İçeri girdim. İçimden ettiğim sessizlik yeminleriyle Ejder’le Çetin’in arasındaki dolmayan yerime oturdum. Onları dinledim. Bir şeye güldüklerinde ben de güldüm. Artık ne yaparlarsa ben de onu yaptım. Bana bulaşmadılar. Sulu boya hikâye oldu. Araya girip “Beyler benim bir işim...” diyemedim. Berzan gecenin geri kalanında hiç yüzüme bile bakmadı. Ne güzel!

Misafirlerimizi gönderdik. İçine sığılan gecemi kurtarmak için yasemin çayı koydum ocağa. Rahat uyuyup yarına dinç başlayayım diye. Bugün yapamadıklarımı yarın yaparım artık. Koridorda Berzan'a da isteyip istemediğini sordum. Berzan bugünkü dostluk dozunu almış olacak pek iplemedi. Gitti odasına, ışıklarını kapadı. Tahminimce kafasını yastığı koyduğu an zıbardı. Birazcık sohbet edesim gelmişti. Herhangi biriyle. Nedense o an için düşüncelerimi aktarabilecekmişim gibi hissetmiştim. Balkonda düşündüklerimi anlatabilirdim belki. Olmadı yine. Yasemin çayı ne durumda ona bakmak için mutfığa yöneldim. Daha kaynamamış. Sigara içmek için balkona çıktım.

Dışarıyı izledim. Apartmanımızın önündeki koca ağaç zayıflamış, kendini rüzgara bırakmış. Ninni gibi sallanıyor. İçeri, salona baktım. Misafirlerle geçen sıcak bir akşamın ardından bir şeyler kalmış. Benden esirgenen veya benim erişemediğim o sıcaklıktan... Koltukların çöküntüsü, dibinde kaçak çay kalmış ince belli bardaklar, sehpanın üzerindeki mandalina kabukları, elmaların soyulduğu kör bıçak, soda şişeleri... İnsan toplar da öyle yatar! Sigaramdan içli çektim. Filtre tadı! Rüzgar... Karanlıkta belirlediğim yeni sigara basma yerine, simsiyah çukurlaşmış deliğe, alışkanlık edinmiş gibi söndürdüm. Bu delik ne zamandır burada bilmiyorum. Berzan'la bir yıldır bu evde kalıyoruz, o günden bu yana çok sigara içtim bu balkonda. Hiç fark etmedim. İşaret parmağımla deliği araştırdım. Elime beklediğim gibi siyah bir leke bulaşmadı. Nereden geldiyse! Belki Berzan'ın yarım kalmış projelerinden biridir. Duvarı yıkıp balkonu salona katmak istemiş, ufacık bir delikle yıkım işlemine başlamış olabilir. İşaret parmağım deliğin içinde. İttirdim elimi. Elim de rahatça girdi. Bakıyorum delik yine aynı küçüklükte ama gerçekten bütün elim deliğin içinde! Ne kadar derine gidecek merak ettiğim için uzatmaya devam ettim. İçine girdikçe hareketlerim rahatladı. Sağ kolum da girdi. Ama bütün halinde girmem imkansız. Yasemin çayı! Kaynamıştır şimdiye. Ancak yasemin çayına bakıp geri döndüğümde delik kaybolmuş olursa kötü olur. Delikten çıktığımda bakarım. Bütün halinde girebilecek gibiyim deliğe.

Ufak bir yükseltiden ayaklarımın üzerine, olabildiğine geniş bir alana düştüm. Çağlayan suların seslerini duyuyorum. Hafif çukurlaşmış siyah deliğin içindeyim ve her yer mavi. Gökyüzünün maviliği gibi değil. Sulu boyayla boyanmış bir kutunun içinde gibiyim. Bir rahatlama sardı bedenimi. Kafam bomboş. Yüreğim dingin. Yürümeye başladım.

Hiçbir şeye ihtiyaç duymuyorum. Ne açlık, ne uyku, ne de susuzluk. Ne insan ne de yakınlık. Canlı veya cansız hiçbir varlık yok. Boşluğun heykeline bir ziyaret gibi. İlerledim. Bir şey görmeyi ummuyordum. İhtiyacım yoktu buna. Ama ilerledim.

Bu huzurun keyfini çıkarmaya çalıştım. Gelecekte ne yapacağım, kimlerle ilişki kuracağım önemli değildi. Bunları düşünmek bana sıkıntı vermiyor, sonsuz seçenekler sıralanmıyordu önümde. Artık buradayım ve çevremde bana zarar verebilecek hiçbir şey yok.

Mavinin yumuşakça griye döndüğü yere geldim. Annemin sert yüzü düştü aklıma. Babamın kös kös duvara bakışı. Tam da aradığım yeri bulduğumu düşünüyordum. Kafamı sallayıp aşağı düşürmeye çalıştım onları. İlerleyebilmek için bunu yapmalıydım.

Çağlayan suların sesi kesildi. Damarlarımdan akan kanı, kalbimin atışını duymaya başladım. Dikkat kesilince kalbim daha hızlı attı. Düşünmeye başladım. Herkesten uzaktayım. İzoleyim ama duvarlar yok. İhtiyaçlarım yok. Anlam veremedim olanlara. İstedğim yere gelebildim mi sonunda?

Yürümeyi nedense hiç kesmedim. Duraklamaya, dinlenmeye hiç gerek yoktu. Bir akıştaydım. Huzurlu başlayan akış, su seslerinin kesilmesiyle kaybolmuşluk hissine bıraktı yerini. Küçüldüm sanki. Bir an Berzan'la konuşmayı çok istedim. İlk eve çıktığımız dönemlerde akşamları ikimiz oturur, ailemizden, gelecekte ve kızlardan konuşurduk. "Aynı çatı altında yaşayacağımıza göre, birbirimizden gizlimiz saklımız olmayacak. Bir şeye ihtiyacın olursa ilk bana söyleyeceksin. Ben her zaman yardım ederim kirve." demişti. Bunu dediğinde pek ciddiye almamıştım. Berzan yine konuşuyor işte diye düşünmüştüm. Fakat zaman içinde fark etmeden de olsa ona birçok şeyimi anlatmıştım. O zaten durdurak bilmeden anlatıyordu her şeyi. Şu aralar ise sohbetlerden tat alamıyordum. Kimseyle doğru düzgün konuşamıyordum. Hiç kimseyi, hiçbir şeyi istemiyordum hayatımda.

İlerledikçe mavi iyice azaldı ve sadece griyle kaplı bir alana geldim. Su seslerinin kesilmesi gibi renk de iyice soluyordu. Durdum. Yere çömeldim. Hiçbir şey yoksa ilerlemenin de anlamı yok. Geri dönsem arkamda bıraktıklarım yerinde duruyor mudur? Geriye doğru yürümeye başladım.

Çok uzun bir süre yürümemin ardından, son vardığım noktadan çok da uzaklaşamadım. Başlangıç noktam, uzun yollarda bir türlü ulaşılamayan, şekli şemaii değişmeyen dağlar gibi minicik bir mavi olarak parıldıyordu. Özlemle o noktaya baktıktan sonra yüzümde kümeleşen ter damlacıklarını elimin tersiyle sildim.

Hiçbir şeyin ihtiyacını duymamak yetti. Delikte değilken eksikliğini duyduğum çok şey varmış gibi geliyordu. Belki de onlar benim için iyiydi. Kötü hissetsem bile. Ne zaman gerçek mi hayal mi olduğunu anlayamadığım şeyler göreceğim diye düşündüm. Böyle bir şeyin vakti gelmişti sanki. Genellikle böyle olurdu. Ne olduğu belirsiz bir mekâna girersin, bilinçaltında ne var ne yok ortaya çıkardı. İzlediğim filmlerde öyle olurdu. Burada ise başlangıçta verilen güzel şeyler elimden alınmış, ortada kalmıştı öylece. Birkaç düşünce, birkaç imge canlanmıştı kafamın içinde. Başka bir şey olmamıştı. Kalan vaktimde de, ne kadar burada kalacağım bilmiyorum ama, herhangi bir olay gerçekleşmeyecek, elimde kalanlar da dağılacak gibi geliyordu. Bu ise gittikçe dayanılmaz bir hâl alıyordu.

Ne akla hizmet yaptım ki bunu? Niye girdim ki buraya? Sırf girebiliyorum diye neden girdim? Bazen yaptıklarımı hiç anlayamıyorum. Yasemin çayımı içip uyuyacaktım.

“Kirve! Bunun altını niye kapatmadın kaç saattir yanıyor?”

Berzan’ın sesini duyunca sevineceğimi hiç sanmazdım. Nereden konuşuyor, neredeydi bilmiyorum ama bir ses duymak, bir şeyin gerçekleşmesi o kadar heyecanlandırdı ki beni. Nereye doğru cevap versem bilemedim. Rastgele bir yere,

“Kusura bakma. Ben bir yere geldim. Geri dönemedim mutfığa. Berzan yardımın lazım.”

“Hep böyle yapıyorsun zaten. Ne zamandır konuşacağım da düzelirsin diye erteledim hep.”

“Ne yapıyorum anlamadım?”

"Hiç umursamıyorsun evi, evdeki işleri. Hep ben yapıyorum. Bulaşıklarını hiç yıkamıyorsun mesela. Evi toplamıyorsun. Hiç yemek yapmıyorsun. Dışarı çıktığında hiç çağırılmıyorsun. Ben misafirlerimi hep eve çağırıyorum sen de katıl diye. Ya gelmiyorsun, gelince sus pus oturuyorsun. Depresyona mı girdin Caner, hiç anlatmıyorsun."

"Ne depresyonu? Sen de bazı şeyleri yapmıyorsun evde. Ben senin gibi değilim sadece. İlk eve çıktığımızda..."

"Ben nasılmışım?"

"Önemli değil. Boşver. Başka bir şey söylemek istiyorum."

"Önce bir şunu konuşalım."

"Berzan..."

"Ben nasılmışım?"

"İş geliyor senin elinden."

"Senin tutmuyor mu elin ayağın? Ne ilgisi var Caner? İki ayrı konuyu birbirine karıştırıyorsun. Misafirlerimize de ayıp oldu."

"Neden ayıp olmuş canım. Hem benim misafirim değil onlar. Senin arkadaşların."

"O yaptığın şaka hiç hoş değildi."

"Bana yapılan şakaları görüyorsun. Onlara bir şey demiyorsun, kıs kıs gülüyorsun."

"Onların şakalarındaki niyeti görebiliyorum. Seni ortama katmaya çalışıyorlar. Senin yaptığın şaka ise hoş olmadı."

"Benim de kötü bir niyetim yoktu. Özür dilerim yine de. Sanki bir şeyleri anlıyormuşum gibi geliyor. Onları paylaşmak..."

"Niye özür diliyorsun?"

"Ne bileyim..."

"İşte buna da sinirleniyorum. Kendinle çelişiyorsun."

"Ne yapmalıyım bilmiyorum. Kusura bakma."

"Ne zamandır o deliktesin sen? Niye oradasın? Niye hiç karşılıklı konuşmuyoruz seninle? Odana geldiğimde kalkma zahmeti duymuyorsun, içeri de çağırılmıyorsun. Kapı ağzından anlatıyorum bir şeyler. Sonra da rahatsız etmeyeyim diye gidiyorum. Şimdi de deliğin başından konuşuyorum."

"Sen de her zaman konuşmuyorsun benimle. Canın istediğinde konuşuyorsun. Beni sevmediğini düşünmeye başlamıştım."

"Bunlar hep senin düşüncelerin. Biraz kafanı kaldırsan, çıksan biraz kabuğundan..."

"İlk eve çıktığımızda bana her zaman yardım edeceğini söylemiştin. Birbirimize her şeyimizi anlatabileceğimizi. Şimdi delikten çıkmak için yardımın lazım. Hiçbir şey istememek de iyi değil, hiçbir şeye ihtiyaç duymamak da."

"Bilmiyorum Caner."

"Berzan?"

"Efendim Caner."

"Kirve?"

"Ne oldu?"

"Bu senin bir projen mi yoksa?"

"Sayende hiçbir projem hayata geçmedi. Bu konuda ayrıca kırgınım sana Caner. Bence bir süre kalmaya devam et sen orada. İyice düşün."

"Düşünüyorum zaten. Çok uzun zamandır düşünüyorum. Bir yere varamıyorum. Yönümü şaşırdım iyice. Kaç saat geçti ben buradayken?"

"Yasemin çayı buharlaşmış gitmiş, kalmamış bir şey, boş çaydanlık kırmış kaynamaktan. Sen düşün kaç saat geçtiğini. Sence kaç saat geçti?"

"Allah aşkına Berzan! Ne demem gerekiyor bilmiyorum. Çok geçmiş belli. Ama kaç saat tam olarak?"

"Yok bir tahmin et bakalım kaç saat geçmiş acaba?"

"Berzan kirvem, canını seveyim. Tahmin oyunu oynayamam şuan."

"Sen ne zaman koymuştun o yasemin çayını?"

"Gece 1 gibi."

"Saat şuan 8."

"Sabah 8 mi?"

"Evet Caner!"

"7 saat geçmiş."

"Evet... Harika..."

"İsteyerek olmadı. Hem inan ki bu delikte 7 saat geçmedi."

"Sabaha kadar ocak açık kalmış, yangın çıkabilirdi evde farkında mısın? Bravo sana. Bravo Caner. Bravo. Helal olsun. Gülüyorsun bir de. Neyi komik buldun bunda tam olarak?"

"Tam olarak kelimesini kullanıyorsak biraz gerildik diyebilir miyiz?"

"Çıldıracağım yav çıldıracağım. Ev yanacaktı farkında mısın? Yasemin çayı nedir? Ulan yarak! Senin neyine yasemin çayı? Altını kapatmayacaksan hiç açma!"

"Ayıp oluyor ama. Gerildim iyice ne yapayım? Rahatlamak için..."

"Sen kendi isteğinle, yana tutuşa girdin o deliğe. Bir daha çıkabileceğini düşünmüyorum."

"Onu nereden biliyorsun?"

"Sen daha iyi bilirsin."

"Şuan çok yanlış şeyler oluyormuş gibi hissediyorum. Ben hiç böyle bir şey istemedim. Bir şey bildiğim de yok."

"Herkesten kaçtın. Hep karşıdakilerde yanlışlar buldun Caner. Bizi beğenmedin. Anneni babanı beğenmedin. Diğer arkadaşlarını beğenmedin. Sahip olduğun hiçbir şeyi beğenmedin. Eve getirdiğim misafirleri yargıladın. Yeni insanlarla tanış diye, yalanlarla bahanelerle başka arkadaşlarıma yanına götürüp dahil etmeye çalıştım. Gelmedin. Gelince depresyonda gibi davrandın."

"Yav kirvem ne depresyonu! Uzaklaşmak istedim her şeyden o kadar."

"Kesin öyle olmuştur. Biraz çabalasan mı Caner?"

"Yardım edecek misin?"

"Kusura bakma çok uğraştım bugüne kadar. Dersim var, yetişmem lazım. Gelince bakarız. Biraz düşünürsün belki bu sürede."

"Ne güzel ders vereceksin bana. Anladık. Tamam git. Düşünürüm. Nereye varacağım bilmiyorum. Sadece çıkmak istiyorum."

"Sana iyi şanslar diliyorum."

"Teşekkürler Berzan."

Çömeldiğim yerden doğruldum. Belki de çıkmak için yeniden yürümeye başlamam gerekiyor. Doğru yöne doğru.

Ü

ç gündür sesi sedası çıkmıyor. Telefona gidiyor elim. Adını bulamıyorum son arananlarda. Mesajlara bakıyorum. Ticaret lisesi müd. yar. mstfa'dan: "15 Temmuzumuz geçmiş ve kutlu olsun. Mustafa Tezcanlı." En son bu mesaj var. İçim sıkılıyor bu yalnızlığımı. Emrah'ı arıyorum. "Müsait misin abi? Müsaitsen bana gel bir şeyler içeriz." diyorum. Büyük bir memnuniyetle kabul ediyor. Onun bu memnuniyeti iştahımı kaçırıyor. Pişman oluyorum Emrah'ı aradığıma. Hemen bir mesaj yapııştırıyorum. "Emrah sen bana gelme şimdi abicim. Benim canım pek istemedi seninle oturmak, konuşmak. Hem muhabbetin de sarmıyor hiç." diyemiyorum da "Emrah'ım be, ben akşam mideyi üşütmüşüm. Bir sağlık ocağına kadar gideyim de sonra haberleşiriz." diyorum. Attığım yalan bile pek keyifsiz bugün.

Sonuna kadar çekili güneşlikler odayı karanlık etmeye yetmiyor. Güneşli günde sıkıntı içinde olmak ikiye, üçe katlıyor sıkıntımı. Aç karna içtiğim dördüncü sigaradan sonra ceketimi geçirip dışarı atıyorum kendimi. Kimseye selam sabah vermeden atlatayım diye sokağı, hızlı hızlı yürüyorum. Bir kedi benimle beraber yürüyor, ayaklarıma dolanıyor ben hızlandıkça. Eğilip seveyim diyorum, tırmık atıyor elime. "Sikkkgit lan, mına kodumun nankörü!" diyerek elimle ittiriyorum hayvanı. Tam bu esnada karşıdan iki genç kadın hışımınla dahil oluyor olaya. "Napıyorsun ya Gülpembe'ye, hayvan mısın?" "Elimi tırmaladı, ittirdim. Ben napıcam Gülpembe'ye." "Bir şey yapmaz o, küçücük kediden mi korkuyorsun?" "Hanfendi ben korkmuyorum Gülpembe'den falan, ne korkucam. İyi günler." deyip elimi ovalaya ovalaya devam ediyorum yoluma.

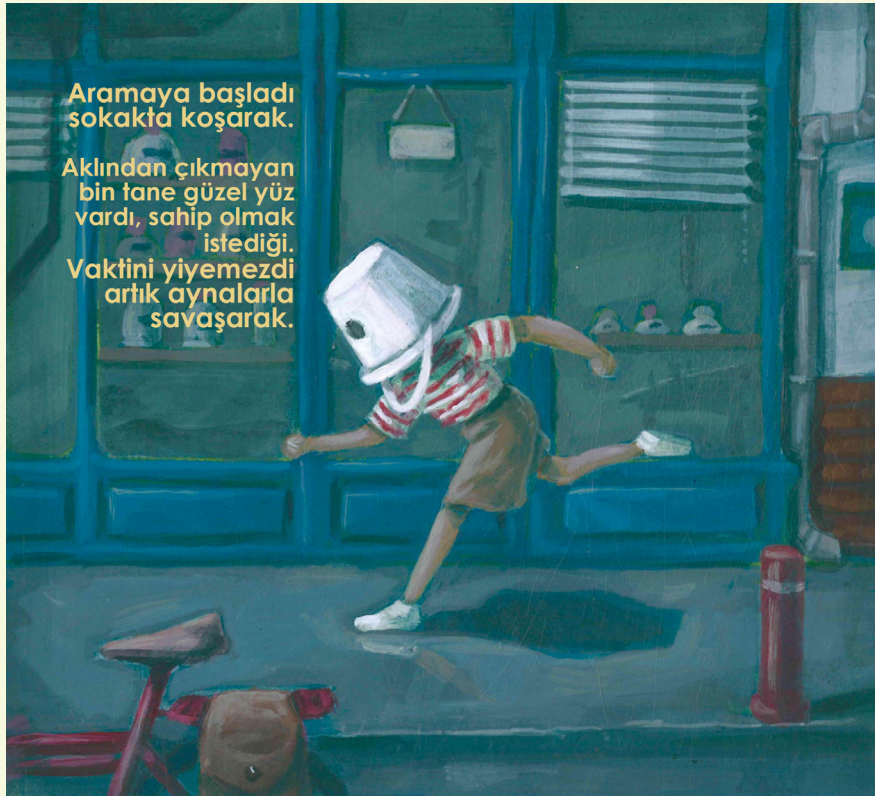
Sokağın köşesinde emlakçı Kâni abi durduruyor. "Noldu lan Kenan, elini niye tutuyosun?" "Yok bir şey be Kâni abi kedi tırmaladı şurada az yukarıda." Şimşekler çakıyor Kâni abinin kafasında. "Lan Kenan, kesin o iki orospunun mahalleye doluşturduğu it köpekten biridir o. İti, kediyi mamalaya mamalaya alıştırdılar amına kodumun mahallesine. Hayvanı musallat ettikleri yetmiyor, kafa da açıyorlar sonra bunlar Kenan. Gecenin ikisinde 'Gülfendee, Gülfendee' bağırıyorlar pencereden. Ulan dedim kim bu Gülfende. Bi de baktım ki aşağıya çirkin kedinin teki." Lafını bitirirken ikisinin yukarıdan geldiğini görüyor. Onlara duyuracak şekilde "Bak bi daha olsun ama Kenanım, ben gidip bizatihi kendim kesiyor muyum kesmiyor muyum o hayvanı!" diyor. Sonuna kadar haklı olduğunu belirtip ayrılıyorum Kâni abinin yanından.

Beraber yürüdüğümüz yolları turluyorum. Bu iş zaten bitmiş diyorum. Bitirmiş kafasında. Üç gündür sesi soluğu çıkmıyor. Benim de arayışım gelmiyor. Eve dönerken Emrah'la karşılaşıyorum. "Naptın abi, nasıl oldun?" diyor. "Noldu oğlum?" diyorum dalgınlıkla. "Gittin mi doktora, onu soruyorum." diyor. "He gittim." diyorum. "Ben gideyim de biraz yatayım." diyorum. Ayrılıyorum yanından. Geçerken Kâni abiyi görüyorum. Çöpün yanına mama bırakıyor. "Gülfende, Gülfendecik" diye diye, sessiz sessiz seviyor kediye. Sesimi çıkarmadan geçiyorum yanından. Eve geçip perdeleri açıyorum. Emrah'ı arıyorum. Emrah işim çıktı, diyor. Onu arıyorum. Açmıyor.

Ufak Bir Çirkinlik Öyküsü

Ali Yıldız

İllüstrasyon

Aramaya
devam etti
ormanda
koşarak.

Vakit günün
sonunu gösterdi-
ğinde bulama-
mıştı büyüsunü.

Yitirdi
umudunu
sızlanarak.

Bugün istediğini
bulamadığı gündü.

Yere çöküp biraz
üzüldü.

O an ufka daldı
gözleri, ucsuz
bucaksız renkleriyle
günbatımına.

Günbatımı en
görekemli büyüydü.

Koltuğuna, oyun başlamadan hemen önce, orada olmaması gerekiyormuşçasına, belli belirsiz bir tereddüt ve mahcubiyetle oturdu. Oyunun afişini, çalıştığı belediye binasının karşısındaki duvarda görmüş, altı yıldır görmediği oğlunun yüzünü tanıyabilmek için afişe iyice yaklaşması gerekmişti. Yıllardır ilk kez fevri davranmış, hiç düşünmeden bilet almıştı. Şimdi, oğlu sahnedeydi. Oğlanın saç sakalı birbirine karışmış, babasının farkında olmadan cüzdanında taşıdığı vesikalık fotoğraftaki hâliyle neredeyse hiçbir alakası kalmamıştı. Adamın bilet aldığı internet sitesinde, oğlunun geçen sezonun en başarılı genç kuşak sanatçısı seçildiği yazıyordu. Oğluyla gurur duymak, bu durumdan kendine de pay çıkarmak için hayli uğraşmış ama başaramamıştı. Şimdi, oğlu sahnedeydi. Adam, kafasındaki düşünceleri susturamıyor, oyuna odaklanamıyordu. Oğlunu seyrediyor ve geçmişi düşünüyordu. Oğlanın evi terk edişini; aynı şehirdeki iki farklı dünyada birbirlerini hiç görmeden geçirdikleri altı seneyi ve daha öncesini, birbirlerine hayatı dar ettikleri onca günü kafasında döndürüyordu. Sonra daha da öncesini, tam yirmi dört sene öncesini, o genç kadının hamile olduğunu söylediği -bugüne kadar yüzlerce kez tekrar yaşadığı- o anı düşünmeye başladı ve bir kez daha, vakur bir kararlılıkla, aynı sonuca vardı: sahnedeki oğlanın doğuşu, hayatını büsbütün mahvetmişti. Şimdi, onun için yaptığı fedakarlıklara hiçbir zaman minnet duymayan, uğruna hayallerinden vazgeçtiği bu çocuk, sahnedeydi.

“Bazen bir böceği veya bir kuşu seyrederken, aniden sarsıcı bir aydınlanma yaşayacağım hissine kapılıyorum.” dedi oğlan. Dördüncü sıranın sağ köşesine takılan gözlerine inanmamaya çalışırken, uzun bir es verdi. Şaşkınlığını, rolüne yedirmeye çalıştı ve sözlerine devam etti: “Olmuyor tabii. Bilakis, su bulandıkça bulanıyor. Konuştukça konuşuyorum ben de. Bir başkasını, tüm bunların -yaşamak falan yani- ne demek olduğunu bildiğime ikna edebildiğimde rahatlıyorum bir süre. O seyrettiğim kuşlar uçup gidiyor. Hatta bazen böcekler de uçuyor, şaşırıyorum her seferinde. Böcekler uçmamalı bana kalırsa.”

Oyundan çıkan seyircilerin binanın önünde oluşturduğu kalabalık büyük ölçüde dağılmıştı. Adam, verdiği her nefeste ağzından çıkan buharı seyrediyor, oğlanın dışarı çıkmasını bekliyordu. Havanın erkenden kararmasına hâlâ alışamamıştı. Oğlanın yanında elbet birileri olur diye düşündü. “Beş dakikan var mı diye sorar, kenara çekip tebrik ederim.

‘Ben potansiyelimin altında ezildim, sen ezilme.’ derim.” Soğuktan çenesi titremeye başlamış, düşünceleri bulanıklaşmıştı. Kısa ve kararsız adımlarla ayaklarının altındaki karları ezerek yürüyor, kendi etrafında dar bir çember çiziyordu. Üzerine düşündükçe, oğlanın muhtemel tepkileri daha da acımasızlaşıyordu.

Oğlan, rol arkadaşlarıyla birlikte binadan çıkıp kendilerini bekleyen arabaya doğru yürürken boynunu uzatıp binanın seyirci çıkışına doğru baktı. Babasını orada göreceğini umuyordu. Babası ona yaklaşmaya çalışacak, o da ona her şey için çok geç olduğunu söyleyecekti. Sonra -sakinliğini korumaya özen göstererek- vites arttıracaktı. “Kendi aptallığının suçunu benim üstüme yıktın, kendi tatminsizliklerinin acısını benden çıkardın. Şimdi git boktan hayatını yaşamaya devam et.” diyecekti. Yıllardır içinde sakladığı, özenle seçilmiş sözcükleri, babasının yüzüne bir bir fırlatacaktı. Kimseyi göremedi. Bir süre daha etrafa baktıktan sonra, hayalini kurduğu zevki tadamayacağının farkına vardı ve arka koltuğunda halihazırda üç kişinin oturduğu alçak tavanlı arabaya sığıştı.

Araba hareket eder etmez, “It’s time to party!” diye bağırdı ön koltuktaki kız. Telefonunu arabanın ses sistemine bağladı ve müziği başlattı. Oğlan, arkadaşları gülüp eğlenirken cama kafasını yaslayıp kendi kendine bir şeyler mırıldandığını fark edip düşüncelerinden sıyrıldı ve “Ezgi de geliyor mu?” diye sordu. “Oğlum zaten Ezgilere gidiyoruz.” dedi direksiyondaki arkadaşı. Kafasını kaldırıp dikiz aynasından garip bir bakış attı oğlana. Yolculuğu sol arka koltukta oturan arkadaşının kucağında geçiren kız heyecanla bağırdı: “Dur dur dur, sağa döneceğiz buradan!”

Ezgi kapıyı açtı ve gelenleri derhal banyoya yönlendirdi. “Ellerinizi yıkayın, öyle gelin.” dedi ve salona, öteki konuklarının yanına döndü. Banyodan gelenler, hoş geldinizler eşliğinde, montlarını kanepenin üzerindeki mont dağına sırayla fırlattılar ve içki almak için mutfığa yöneldiler. Vücutları sıcağa alışınca dans etmeye başladılar. Yorulunca oturdular. Sonra alternatif tiyatroların sorunlarını konuşmaktan buna-
lip yeniden dans etmeye başladılar. Saatler böylece akıp gitti.

Adam, eve ancak varmıştı. Salonun kapısını araladı, eşi televizyon seyrediyordu. Kadın, bakışlarını televizyondan ayırmadan “Nerede kaldın?” dedi. Adam cevap vermedi. Salonun kapısını kapattı, yatak odasına girdi. Şifonyerin en alt çekmecesinden bir defter çıkardı.

Mutfığa girdi, sabahtan kalan çayı ısıttı. Mutfak masasına kuruldu. Defteri açtı, eski şiirlerini okudu, eskizlerini inceledi. Bir süre sonra, defterin arasından dörde katlanmış, buruşuk bir mektup çıkardı. Viyana Güzel Sanatlar Akademisi tarafından yirmi beş yıl önce gönderilen bu mektubu, daha önce yüzlerce kez okumuştı ama bu akşam özeldi. Melankolinin dibini sıyırmak için tüm şartlar olgunlaşmıştı. Menüde telafi edilemeyecek hatalar, gençliğin yitimi ve hayal kırıklıkları vardı. Bir daha asla hissedemeyeceğini bildiği duyguların gölgelerini kovalıyor, kaybettiği benliğinin ve kaybettiği ötekilerin hayaletleriyle güreşiyordu. Çektiği acıdan derin bir haz duyduğunun farkındaydı. Deneyiminin sekteye uğramayacağını, eşinin televizyon karşısında uyuyakalacağını bildiğinden, içi rahattı.

Oğlan, Ezgi'nin bir süredir salonda olmadığını fark etti. Koridora çıktı. Yatak odasından gülüşmeler geliyordu. Temkinli bir şekilde kapıya yaklaştı. Bir süre kulak kabarttıktan sonra kapıyı tıklattı, içeri girdi. Ezgi ve birkaç kişi daha, Ezgi'nin yatağında oturuyorlardı. "Gel gel." dedi bir tanesi. Sigarayı oğlana uzattı. Oğlan, az önce kahkahalarını duyduğu insanların o anki uzun sessizliğinin, kendisiyle bir alakası olduğunu düşündü. Gözleri kaşınmaya başladı, burnu tıkanmıştı. Ezgi'nin yastıkları yün olmalı diye düşündü. Durmaksızın kıvrıkcık saçlarıyla oynayan, gözlüklü çocuk "Ya bu sizin oyunda kısa bi' tirat var," diye lafa girdi. "Hani aydınlanma bekliyor adam, su bulanıyor falan..." Çocuğun tepki beklediği, gergin geçen birkaç saniyenin ardından, "Ee?" dedi biri. "Yazar, bi' anda gelen sarsıcı aydınlanma derken, edebiyattaki epifani muhabbetine gönderme yapıyor. James Joyce'un karakterleri mesela, hep epifani yaşar. Aslında epifani, Hristiyanlık inancına göre, doğudan gelen üç müneccim bebeğin..." Oğlan araya girdi. Ezgi'ye bakarak "Bana bir poşet getirir misin lütfen, büyük olsun. Ayağa kalkamayacağım, kötüyüm." dedi. Ezgi hemen fırladı. Demin sözü kesildiği için hayli bozulan çocuk, "Nefes al abi. Nefes almayı unutma." dedi. Ezgi, elinde ufak bir poşetle, telaş içerisinde geri geldi. "Bunu bulabildim." deyip poşeti uzattı. Oğlan kafasını poşetin içine soktu, poşetin dibindeki bira kapağı ile başbaşa kaldı. Oğlan öğürmeye başlayınca, odadakiler yavaş yavaş salona yöneldiler.

Ezgi, oğlanın başında bekliyordu. Poşet doldu, oğlanın içi boşalmadı. Bir yandan kusuyor, bir yandan özür diliyordu. "Sorun değil." dedi Ezgi. Oğlan kafasını kaldırdı, "Bitti." dedi. Ezgi gitti, temizlik malzemeleri ve birkaç küçük poşet getirdi.

"Ne yapacağız?" dedi oğlan.

"Şimdi öncelikle şu sol ayağına poşet bağlayacağız. Zıplaya zıplaya banyoya gideceksin. Duş al istersen, temiz havlu getiririm ben sana."

Oğlanın ayağına bir poşet geçirdi ve parkedeki kusmuğu temizlemeye başladı.

"N'olur bırak, ben temizleyeyim. Çok mahcup hissediyorum."

"Ne olacak canım, insanın kendi kusmuğunu temizlemesinden iyidir."

Adam saate baktı, altıya on vardı. Dün işten çıktığından beri üstünü değiştirmemişti. Masadan kalktı, koridordaki aynaya baktı. Gömleği çok da kırıkmamıştı. Ayakkabılığın üzerinden anahtarını aldı, evden çıktı. Yan sokaktaki börekçiye oturdu. Ağır ağır kahvaltı yaptı. Parayı masanın üstüne koydu. Yarım kalan sigarasını küllükte bıraktı. Kalkıp işe gitti.

Oğlan saçlarını kuruttu, hazırlandı. Kanepenin üzerindeki mont dağından kendininkini bulup çıkardı. Henüz bir köşede sızmamış olan birkaç arkadaşıyla vedalaştı. Ezgi, ayakkabılığın yanında bekliyordu.

"Çok teşekkür ederim, her şey için."

"Lafı mı olur. Kendine iyi bak."

Oğlan caddeye çıktı. Burnu açılmıştı. Nereye gittiğini bilmeden yürümeye başladı. Kendi kendine, durmaksızın aynı cümleyi tekrarlıyordu:

"İnsanın kendi kusmuğunu temizlemesinden iyidir..."

Muhsin Bey? Merhaba. Nazan ben. Fotoğrafta daha gençtim tabii, tanıyamadınız. Yok canım estağfurullah. Ben öyle içimde ne varsa söylerim, kusuruma bakmayın lütfen. Haklısınız, doğru, kusur değil; alışkanlığı olacak. Tahsin hep öyle derdi, ondan kalmış. Kocam, yani kocamdı. Sağ olun, sağ olun. Ne derler, “Dostlar sağ olsun.” Dostlarım sağ olacağına o olsun derdim ama kimse size sormuyor. Yok, zahmet etmeyin, cebimde olacaktı bir tane. Evet, Tahsin’di. Değil mi, ne tesadüf. Tahsin, Muhsin... Kocamı da biraz andırıyorsunuz. Onun da gözleri böyle deniz mavisiydi. O hiç bıyık bırakmazdı gerçi. Ama size yakışmış. Teşekkür ederim, kızım zorladı kestir kestir diye. Bana sorsanız eski halinden de memnundum ama ilk buluşmaya paspal gidilmez dedi kızım. Evet, tabii, biliyor. İlanı da o verdi zaten, ben ne anlarım yoksa gazeteden ilandan. “Yalnızlıktan sıkılmadın mı anne artık?” Her gelişinde böyle. Diyorum gelme o zaman artık kızım. Beni bana şikâyet etmeye geliyorsan gelme. Ondan sonra susuyor. Sizin var mı çocuğunuz? Anladım. Benim de bir tek Ayşin. Ay gibi güzel demek. Aslında ben Aylin koymak istemiştım ama Tahsin bunu yazdırmış. Tabii, öyleydi, çok başına buyruktu Tahsin. Başını sevdiğim. Hiç de kızamazdım biliyor musunuz? Kızcağıza Hasan yazdırsa yine bir şey demezdim. Efendim? Babasının adıydı da Hasan. Oğlan olsun Hasan koyacağım diye tutturmuştu, ondan dedim. Ah, konuşmaya daldım tabii unuttuk, kusur- af edersiniz. İçerim tabii, açık olsun lütfen. Teşekkür ederim. Oturduğumuzdan beri ben konuşuyorum, biraz da siz anlatın. Aa, ne hoş. Tabii, perde, her eve lazım, işsiz kalmazsınız. Bizim evin perdelerini bile Tahsin seçti biliyor musunuz? Seçmişti. Ama öyle de güzel seçmiş ki yıllar oldu bir gün olsun bakıp da bu ne çirkin perde demedim. Perde önemli bir şey. Öyle derdi Tahsin; “İnsan sürekli etrafında gördüğünü zamanla içinde tutmaya başlar,” böyle derdi, “o yüzden perdeni iyi seçeceksin.” Şairim benim. Bir insanın bir kelimesi de boş olmaz mı? Her sözünde bir anlam. Ben şiirden pek anlamam, ama Tahsin’i hep anladım. O da beni. Şimdi boşluktan başka bir şey konuşamaz oldum. Kızım diyor ki anne sen eskiden daha hayat doluydun. Bu öyle uluorta söylenecek şey değil, ama belki yabancıyız birbirimize diye, bilmiyorum... Ayşin’im benim bir tanem, gözümün nuru. Ama ben şu hayatta en çok Tahsin’imi sevdim. Allah’ım affetsin beni, insanın yavrusundan kıymetlisi olur mu?

Bazen bakıyorum Ayşin'ime, diyorum ki Allah'ım keşke seni babana benzetseydi. Benim gözüüm, benim burnum... Ben kendime doymuşum, neden babana benzemedin a yavrum? O yüzden, Ayşin sizin fotoğrafınızı gösterince, gözleriniz... Dünya gözüyle bir kere daha olsun göreyim istedim. Evet, o yüzden geldim. Anlamışsınızdır elbet, içim böyle doluyken, mümkün mü? Doğru, öyle. Sağ olun. Kusuruma bakmayın, buraya kadar getirdim sizi. Evet, yine dedim, değil mi? Onun gibi konuşunca bazen kendimi unutup onu duyar gibi oluyorum. Ben, kalkayım artık. Çok vaktinizi aldım. Anlayışınıza minnettarım Muhsin Bey, iyi insansınız, belli, sağ olun. Gözlerinize teşekkür ederim. Gözlerinize iyi bakacak birini bulun dilerim. Allah'a ısmarladık!

Bir Yaz Günü Rüyası

Gizem Kargin

Öykü

Temmuzun ilk günleri... Öğle sıcağında en güzeli, Sait Faik okuyorum. Balkon mermerine ayağımı dayamış, sırtımı tırtıklı duvara yaslamış, üstüme tüneyen yazın geçmesini bekliyorum. Karşı komşumuz olan yeni evli genç çift de balkonda oturduğundan kahvemi çekinerek yudumluyorum. Hatta mecburiyetmiş gibi görünürse daha iyi hissedebilirim. Keyif yapmadığımı herkes bilmeli. Bir aralık su içmeye mutfaka gidip döndüğümde karşı balkonun bomboş olduğunu görünce iyice yayılıyorum. Tam “Kafa ve Şişe” hikâyesine dalmışken karşıdan tık diye bir ses geliyor. Kafamı kaldırır kaldırmaz genç adamı görüyorum. Elinde mavi mutfak beziyle silahını temizliyor. Üst üste birkaç kez tık tık tık!

Ölümün sesi buydu demek... Küçük mermileri ilk kez canlı olarak gördüğüm o koca silaha yerleştiriyor. Kafamı kitaptan kaldırmıyorum. Gözümde bakmadan görmek gibi yeni bir özellik geliyor. Dedikleri doğruymuş demek... Bir duyu çalışmazsa diğer duyular onun yerini doldurmak için can atıyor. Şu an gelişen yeni duyum hangisi acaba? Dışarıdan görünüyor mudur? Onun bu silah gösterisine aldırış etmiyormuş gibi davranıyorum. Bana doğrultulan bu cüretkâr silah şakası beni hiç ilgilendirmiyor gibi... Aslında görür görmez nasıl da heyecanlandım. Sık diyorum içimden, tam beynimin ortasına koca bir delik aç. Bacağıma sık, koluma sık... Öldürecek gibi sık ama. Kanlar fışkırsın, bam bam bam! Karnımın gurultusu sussun. İsteklerim sussun. İnsan olmak bitsin. Bu zırlı bu karmaşa bu devinme zorunluluğu... Dünya benim için bir kez dursun.

El çabukluğuyla silahtan kapı zorlanması gibi bir ses geliyor. Ve tüm mahalle yattığı öğle uykusundan bu gümbürtüyle uyanıyor. Silah kesinlikle kafamda patladı. Öldüm, öleceğim. Sait Faik... Satırlar gözümün önünde buharlı bir suda akıyor. Kırmızının kokusunu alıyorum. İçime çekiyorum. Doğarken de buna benzer bir koku almıştım. Başladığım yere geri dönmek ne müthiş... Hatta arada geçen zaman dilimindeki mana ne idi ki? Doğrudan kanı tatsak ve canımızı alsalardı da yetmez miydi? Tıpkı dünyadaki ilk günüm gibi gökyüzünü görüyorum. Gözüm ağacın tepesindeki kuş yuvasına takılıyor. Başımdan geçen kuş sürüsü ne hoş bir selamlama... Elveda!

Kulağımda derinden gelen bir çınlama yankılanıyor. Dünyanın basınç noktası ben seçiliyorum. Ağzımı açmayı deniyorum. Kâr etmiyorum.

Uğultusu kulağıma delecek diye korkuyorum hâlbuki ölmüşüm zaten. Bir ölü neyden korkar ki? Mezardan, topraktan, yılandan, yalnızlıktan? Yaşarken hep şunu düşünürdüm, ölürsem en çok özlemekten korkarım. Yaşıyorken endişesizce hissettiğim tek duygu. Diğer her şeyimde şüphe ettiğim bir yan mutlaka çıkar. Ama özlemenden şüphe edilemez çünkü bütün varoluşuyla bedenini kapsar. Doğrudan fiziksel bir karşılığı vardır. Bacaklar sızlar gidemediğinden, göremediğinden gözler bulanıklaşır, eller ağrır. Dokunamamanın acısı, doğuramamaya benzer. Çocuk karnında büyür, büyür, büyür... Ve işte o zaman fazladan bir duyu doğar bedeninde. Sezmenin duyusudur bu. Duyumsamanın, soru sormanın boşluğa, cevap almanın, gitmesen de gitmiş gibi olmanın duyusu.

Sonunda bitti. Beni neden vurduğunu bilmiyorum ama bitti işte. Kurtuldum. Günlerdir aklımdan geçen, nasıl yapmalı nasıl etmeli... Sonunda sesimi duydu biri. Teşekkürler! Ee? Ne olacak şimdi? Sait Faik okurken hem de... Ne büyük şeref! Karşı komşum eyvallah sana! Üst kattaki Meşhur Amcanın sesini duyuyorum sonra:

-Hadi len, saydırsana, fazla temizledin, yeter, saydır.

(Gülüyorlar.)

-Ooo, yok abim ya kaza bela çıkmasın.

-Yok be oğlum... Bizim arka bahçede saydır. Bir şey olursa heyecanlandı deriz. (Gülüyorlar) Kurusıkı mı o?

-Kurusıkı diyoruz.

-Aman ha, içi dolu koyma sakın. Biri gelir bakacağım derken basar tetiğe.

Evet, basmıştı zaten tetiğe. Ölmüştüm ya ben demin. Öldüm de yeniden mi geldim dünyaya? Yalan... Baştan mı başlıyoruz? Bir heves nabzımı kontrol ediyorum. Atıyor. Hala hayattayım.

Kırmızı Çiçek ile Mor Çiçek

Güney Coşka

Öykü

B

iliyor musun? Çiçekler de birbirine günaydın dermiş...

Bu yüzden bugün sana kırmızı ve mor çiçek gibi günaydın demek isterim. Neden kırmızı ve mor çiçek diye merak ediyorsan bu hikâyeye kulak ver, lütfen...

Bir zamanlar, eteğinde yalnızca kırmızı ve mor çiçeklerin yetiştiği efsanevi bir dağ varmış... Bu dağın bir yamacında mor, diğer yamacında da kırmızı çiçekler yeşerirmiş. Dağın hikmetine bakın ki bu iki güzellik de birbirinden ancak rüzgârla haberdar olurmuş. Rüzgâr birini diğerine anlatır böylece hasret giderirlermiş. Gel gelelim ki bu hasret zamanla sevgiyle birleşmiş ve artık çiçekler kavuşup birbirlerinin yüzünü görmek istiyormuş. Kaç zaman olmuş kaç mevsim geçmiş gene de bu çiçekler birbirlerini görememiş. Mevsimlerden bir gün, rüzgâr bu iki rengin tohumunu aynı yere düşürüvermiş. Hah şimdi görecekler, kavuşacaklar birbirlerine derken bu sefer de sırt sırta denk gelmişler. Ama ikisi de yüzlerini çok merak ediyormuş. Denemek için bir şansları varmış ve o da rüzgârın gelip onları birbirlerine döndürmesiymiş. Bunun için sabretmişler ve günün birinde rüzgâr gelip onları birbirlerine döndürüvermiş. O an Kırmızı, Mor'un güzelliği, Mor da Kırmızı'nın güzelliği karşısında adeta büyülenmiş ve şöyle dile gelmişler: "Günaydın sana..." İşte o gün bugündür tüm çiçekler birbirlerine "Günaydın." dermiş...

Annemle konuşmayalı iki ay oldu. 33 yılın yükü vardı üstümde. **Bazan bazı yakın ilişkilerde olur. Çözülmemiş tüm düğümler gelir, intihar ipi gibi avcunuza yapışır.** Ya boğazınıza asacaksınız, ya ipi elinizden atacaksınız. Boğazıma götüremeyince, bir ucu anneme bağlı o ipi attım gitti. Ne enteresan değil mi? Sanki göbek bağımı tekrar atıyorum. Biz bebekken o göbek bağının ilk kısmını doktorlar kesiyor malum. Yani bir nevi üçüncü kişiler, buna toplum da diyebiliriz. İkinci kısmı evde bakımı yapıldıktan sonra artık biz güveniyoruz ve vücut kendinden kopmasına izin veriyor. İşte onu aile atıyor bir yerlere. Hatta bir inanış var, nereye atarsan bebek yetişkin olduğunda oralarda olurmuş, bir nevi kader. Benimkini de bir yere atmışlar ama nereye bilmiyorum. Annem söylemedi. Daha doğrusu nereye olduğunu bilmiyormuş. Annemin ilk ihmalkârlığı bu. İkimize ait olan bir şeyi, üstelik de kaderimi belirleyen bir şeyi nereye attığını hatırlayamıyor. İlk bağımızı nasıl bu kadar rahat atabilirsin anne?

Üçüncü kısım tüm bunların artık bünyede zaman içinde birikip birikip patlaması ile geliyor. Artık ortada bir bağ yok ama görünmez bir bağ yaratılıyor ve o bağ tekrar kopartılıyor. Bu kez bizim tarafımızdan. Artık anlamaya çalışmak istemediğimiz annemize savaş açarak. O'nun dünyası ile kendimizinkini ayırmaya çalışarak. Araya mesafe koyarak. Sınırlar çizerek. Anne o sınırı görmeyip geçmek istediğinde bu ihlalin bana zarar veriyor, dur diyerek. **Sevginin, beklentinin hastalanmaya başladığı bir dönemdir bu.** Tortunun oluşmaya başlaması.

Birbirimize sağır, birbirimize dilsiz olunca geriye tek seçenek kalır: Ayrılmak.

Ben bu ayrılmayı öyle zor yaptım ki... Öfkeden çıldırmak üze-reydim artık. Annem ne desem duymuyordu, ne yapsam görmüyordu. O da benim için aynısını düşünüyordu. **Birbirimize sağır, birbirimize dilsiz olduk.** Araya insanlar girdi. Kavga iç içe geçti, su iyice bulanıklaştı. Durulması imkânsız bir hâl aldı. Ben o bağı yeni taşıdığım evin en üst katından aşağı attım.

Ben de bu sebeple göbek bağımı en üst kattan attım, merdivenlerden yuvarlana yuvarlana düştü.

Dünya büyüdü sanki annemle aramdaki bağı koparınca. İlk gün bir sendeleme, ikinci gün hafif bir tökez derken, alıştım. Düşünmeyince birinin varlığını bile unutabiliyormuş insan. Annemi unutmaya yüz tuttum ve bunun bana nasıl hissettirdiğini hiç sorgulamadım. Bir hafta sonunda bana soranlar oldu. “Daha ne kadar sürecek?” diyenler. Ya da “Özlemiyor musun?” diye soranlar. Hayır, unuttuğun birini özlemesin.

Dünyam büyüdükçe büyüdü, çevrem arttıkça arttı. **İnsan kendini tekrar doğurmak zorunda kalınca dünyaya farklı bir yerden açılıyor.** Herkese temas ettim sadece kendimden sorumlu olunca. İsmimi değiştirmek istedim, doğum tarihimı değiştirmek istedim, geçmişimi, her şeyimi... Kendimi havalandırıyordum. Kalbim oda oda, dışarıya açıyordum uzun uzun hayatı koklasın diye. **Bildiklerim gitsin, en başından öğreneyim diye.** Herkesi buyur ettim içeri. Sorgusuz, sualsiz. Biraz açık yara, ama kabuk bağlamaya yüz tutmuş.

Çok enteresandır ki, birkaç hafta sonra salgın çıktı. **Ama Corona diye bir virüs geldi sarstı bizi izinsiz.** Virüs yayıldıkça bizlere eve kapanın haberleri gelmeye başladı. Önce müzisyenleri vurdu bu. Konserler iptal oldu. Başta bir isyan eder olduk. Sonra ölüm haberleri gelmeye başladı. Sessizce birlik olduk, biz demeye başladık evlerde kalın diye. Ellerinizi yıkayın, dezenfekte edin. Kendinizi yakın temastan koruyun.

Evlere girdik. Kapımızın önünü sildik ve sonra evlerin içini. Yavaş yavaş o görüştüğüm yeni kişilerle arama birer metre koymaya başladım. **Ben de kendimi, evi annem gibi toplarken buldum.** Her toplamamda anneme yakın. İçimden yakın. Sorgulayarak. Annem temizlik hastasıydı benim. Etrafta bir tehlike varsa ilk yaptığı hep etrafı süpürmek olurdu. Dışarıyı kontrol edemeyenlerin edindiği bir hastalık olduğu bilinir titizliğin. Annem dış dünyaya güvenmiyor diye hep eleştirirdim. Şimdi her yerden annem gibi insanlar konuşmaktaydı.

Dedim bu virüsü Dünya'ya annem mi saldı acaba? Annemin bir oyunu mu bu? Ya da Dünya annem miydi? Dünya annelerimiz miydi? Bizi doğururken Dünya'yla bir ant içiyorlardı belki de... Her şeyi önceden hissedeceklerine dair Dünya bir anlaşma yapıyordu kim bilir...

Anne sen mi yaptın bunu diye diye silmeye başladım kapının önünü. Evi temizledikçe O'nu özlemeye başladım. Aslında tam bir özlem değil, daha çok anlamaya başladım. Sanki beni hayata mı hazırlıyordu hep! Güvenmeyin. Virüs öldürücü. Evde kalın.

Belki de ihtiyacımız olan hep bir metre mesafeden bakmaktı birbirimize. Herkes eşittir derken, bir virüsün zengini fakiri bakmadan herkesi korkutabileceğinden bakıyordu belki de... Ya da araya sessizlikler koymanın önemli olduğunu düşünüyordu kim bilir... Bunu temizlikte bulmuştu demek ki... Korkarken, sebzeleri sirkelerken, dokunduğum yerleri silerken hep bunlar geçti aklımdan.

O kopartıp attığım bağı tekrar bulmaya gerek duymadan anladım O'nu. Sessizliğini anlamıştım. Her şeyi geçtim en çok da kendimi anlamıştım. Anne dünyaydı. Ama öyle büyük bir dünyadan bahsetmiyorum burada. Baktığımız her şeydi ve virüse karşı tüm dünyanın sesi annemin sesi olmuştu. Dünya anneme dönüşmüştü. Hepimizin dünyası olduğu gibi. Yok da etsem dış dünyada olan her tehlike ve tedbir önlemi O'nun bir yansımasıydı ve O karışmasa zaten dünya karışıyordu.

Tam da bu sebeple içimdeki anneyi dikkatle masaya bıraktım ve dünyaya "Teslim oluyorum." diye bağırdım aramızda bir metre mesafe bırakarak.

Bir daha da kimse ile çok yakın, en azından hep yakın olmak istemeyerek. Bazan bir virüs ne çok şey öğretiyor. **Sonra da şöyle dedim: İnsan, safi iyilik değil. O taktığımız maske ve eldivenlerle kurmak yakın teması en güzeli. Duyarak, görerek ama bulaşmadan, bulaştırmadan zaafıları... Sonra ölüyoruz.**

Tezcan Özalp

Resim

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde bir kaplumbağa yaşarmış suların derinliklerinde. Bu kaplumbağa, o dünyanın en neşeli, en yardımsever ve en hayalperest canlısıymış. Herkes tarafından sevilir, herkes ile iyi anlaşır, her zaman iyi bir dinleyici ve zaman zaman da iyi bir konuşmacı olurmuş. Arasının kötü olduğu bir deniz canlısı bile yokmuş.

En yakın arkadaşı bir ahtapotmuş. Sürekli onunla yüzer, onunla birlikte hayallere dalarmış. Kimsenin hayal bile edemeyeceği şeyleri düşünür, kimseye de kulak asmadan yaşamaya devam ederlermiş. En büyük zevkleri suyun en üst seviyesine kadar çıkıp, diğer dünyanın nasıl olduğunu tahmin etmek ve ardından gözlemlemekmiş. Genellikle aralarında oynadıkları oyun, bu tahmin oyunuymuş. Dış dünyayı gözetmek kaplumbağanın görevi, onu havaya kaldırmak ise ahtapotun göreviymiş. Ahtapotun kollarıyla havada süzülen kaplumbağa, kendini adeta suyun içerisinde olduğu gibi havada da süzülüyor hissedermiş. Kuşlar gibi kanat çırpıp zanneder, neşeyle hareket edermiş. Bu oyuna neredeyse her gün, bıkmadan usanmadan devam ederlermiş. Ta ki tehlike çanları çalana kadar. Öyle kötü bir olay yaşanmış ki, mutluluk o sulara bir daha uğramamış.

Bir gün kaplumbağa ve ahtapot ikilisi yeni serüvenlere yelken açmak istemişler. İstedikleri her şeyi o an yapabildikleri için de hemen yola koyulmuşlar. Hedefleri iskeleye kadar ulaşp diğer dünyada yaşayan canlıların seslerini dinlemek ve yapabilirlerse eğer, evlerinden uzaklaşıp başka bir dünyadan yeni bir hayata başlamakmış. Diğer dünya onlar için en ulaşılmaz gelen ve mükemmel olduğunu düşündükleri çok farklı bir yaşammış. İşte o gün, gerçekleştiremeyecekleri düşünülen bu eylemi gerçekleştirmek için bir o kadar da heyecanlı bir günmüş. O gün onlar için en muhteşem gün olabilirmiş.

Yüzdükçe yüzmüşler, suyun içinde adeta uçuyor gibilermiş. Konuştukça konuşuyorlar, neşeyle kahkahalar savuruyorlarmış. Az kalmış, yaklaşmışlar. Yaklaştıkça heyecanları en üst noktaya gelmiş, adeta kalpleri vücutlarından çıkacak gibiymiş. İşte o an, bu hissi ilk defa tattıklarının farkına varmışlar. Hiçbir şeye değişmeyecekleri tek hissin bu olduğunu düşünmüşler.

Kıyıya yaklaştıkça sesler artmış. Suyun üst kısmından aşağı doğru uzanan ve sürekli hareket eden insanların bacaklarını ve kollarını görmüşler. İnsanlara keyifle çarptıkça onlar da çıldırmış gibi hareket ediyorlarmış. O anyeni oyunlarını bulmuşlar ancak bu oyunuzun sürede vamedememiş.

Ahtapotun uzaklaştığı, heyecanla hareket ettiği bir anda biri kaplumbağayı kendi dünyasından çıkarıp diğer dünyaya geçirmiş. İşte, hayali gerçekleşmiş. Bilmediği bir dünyaya, yeni bir hayata başlayacağını düşünmekten kalbinin yerinden fırlayacağını hissetmeye başlamış. Yeni arkadaşlar, yeni yiyecekler, yeni ortamlar... Ona mutluluk veren her şeyin bu dünyada olduğunu düşünüyormuş. Tam o an, işte tam o an aklına arkadaşı gelmiş: "O nerede?" İkisinin hayali olan bu durumu yaşayabilecek tek canlı artık oymuş. Yalnızlığı yavaş yavaş hissetmeye başlamış.

Kıyıya çıkarıldığında hiçbir yeri incelemeye vakit bulamadan birden o bölgeden uzaklaştırıldığını anlamaya başlamış. Hem de bilmediği bir yöntemle. Kendi duruyor ama bir yandan da hareket ediyormuş. "Bu nasıl olabilir?" Bir zaman sonra hareket etmesi durmuş, onu alan kişi yeniden onu tutmaya başlamış.

Bilmediği yeni bir yer. Loş bir ortam, biraz da bilindik sesler... "Neredeyim?" Tam o an bir yere atıldığını hissetmiş. Blup! Aynı his ve aynı rahatlık. Yeniden suyun içerisinde. "Su mu?" Daha önceden birlikte yaşadığı canlılara benzeyen canlılar çevresinde yüzüyorlar, onu tanımak için yaklaşmaya çalışıyorlarmış. Suyun içerisinde üzüntüyle birlikte hızlı hızlı ilerlemeye başlamış. Morali o kadar bozulmuş ki diğer canlılardan olabildiğince uzaklaşmaya çalışıyormuş. Yüzdükçe yüzüyor. Tak! "O da ne?" Bir engelle karşılaşmış. İlk defa böyle bir şey görüyor ve tedirginliği artıyormuş. İskeleye gördüğü canlılara benzeyen yüzlerin meraklı bakışlarla onu izlediğini fark etmiş. Bu engel yüzünden artık onları korkutamıyor, onlarla oyun oynayamıyormuş. Sinirlenmiş ve onlara yeniden yaklaşmak için harekete geçmiş. Yüzdükçe aynı engele tekrar tekrar çarpıyormuş. Canı yanmaya bile başlamış. Hayal ettiği hayatın hiç de güzel olmadığını anladığı o an, artık her şey için çok geçmiş. Yapabileceği tek şeyin kabuğuna çekilmek olduğuna karar vermiş.

Birinci Artçı

Mehmet Emin Karaynir

Öykü

Sol sağ!

Sol sağ!

Önüm arkam sağım solum ölmüşlerimin ruhuna...

Burası bir geçit töreni mezarlığı. Kafalar hep protokole dönük çünkü alkışlanmak istediğimiz bir müsamere bu yaşadığımız. Bundan, tökezleyip üst üste yığılmamız. Nasıl bir ikiyüzlülük takdire şayan bir şey yapmayıp takdir edilmeyi arzulamamız?

Konuşmayayım diyorum ama kurt var duramıyorum.

Bir ferman bu hayat, başında ölüm duran, canlı başlanıp ölü tamamlanan. Hediye paketi bir parça pamukla hazırlanan. İnsan ki artık vicdanı bilemek yerine budayan, kalbi paspas olarak kullanan. Kim bilir belki de kirlenmeden önce buralara fırlatılmış bir melekti. Düşerken üstü başı kirlendi. Annesi ölmüş bir çocuk gibi temizlik nedir bilmedi. Kimsesizlik insanı bu hâle getirdi. Yahut belki de sadece kirlenmek güzeldi, çünkü temiz kalmak için insan olmak gerekirdi. Benim babam bir ambulans şoförüydü ama diriden çok ölü getirdi. Çünkü artık öldürmek sevmekten daha zevk verir hâle geldi.

Kanımda dolaşan umut artık pıhtılaştı.

İnsanlık yamalı elbiselere benzemeye başladı. Hediyesi olması gereken irade felaketi hâlini aldı. Oysa cennet değil cehennemin varlığı bu hiçliği yaşanılır kılan. Keşke farkında olsa insan. Ki insan bir toz zerresiyken tarih denen hikâyenin içinde, bir ahir zaman bu zaman. Dün, bugün, yarın, her an. Lanetli bir çağ bu. Bu insanlık, laneti bu çağın. Mesih olmakla Deccal olmak arasında gidip geliyor insan. Olana da şahit bitene de. Beklenti içinde, bekliyor sadece. Pislik içinde boğuluyor fakat boğulmaktan korktuğu için bir su dökmüyor. Seyirciler çağı bu çağ, insan yalnızca seyrediyor. Olgunlaşınca yenmek için dalından düşen meyveler gibi düşmeyi bekliyor. Düştüğü yerde kendisini ölüm bekliyor, o ise düştüğü toprağa mezar diyor. Meyveyle arasındaki tek fark kendisini kim yiyecek bilmiyor. Akıl bilmeyince gönül korkuya kapılıyor. Korku, pusulası artık vicdanların, iğneleri körelmiş batmıyor.

Keşke bütün bunları yazıya değil de çiviye dönüştürebilseydim ve şimdi oturduğun koltuğa dizebilseydim. Uçları bir yere dokunsaydı da bir işe yarayabilseydim. Çünkü hafıza, değirmen; insanın hatırladıklarını öğüten, bıraksa öğütmeyi hatırlasa tarihini insan, kızarmaktan yanardı.

Fakat insan hatırlamaktan değil, hep unutmaktan taraftı. Ama artık yetti unuttuğun, geldi hatırlamak zamanı. Kırklanmak da, secde de temizlemez günahkâr vücutları. Uyanmak gerek artık. Huzurlu uykudan uyanıp kışında sürekli çiviyle dolaşmak gerek. Unutmamak gerek, unutmamak. Hayat, ilk nefesle kaybedilen irtifa. Vicdandan başka çıkış kapısı yoktur sana. Alçaksın, huzurla uyuyabiliyorsan hâlâ. Söylediğim sözler bir akreptir artık sana, unut, zehirler yoksa. Unut ve olgunlaşıp düşeceğin günü bekle. Kapat kulaklarını, sana söylenenleri dinle.

Yaşamak insana yanlış.
İnsana ölüm yakışır, ip hazır.
Zira ölüm olsa olsa insana bir armağandır.
Zira en temiz, en makbul insan; ölü insandır.

Yine uyandım. Bedenimde hissettiğim tek şey açlık. Bununla baş etmek için mutfağa gitmem gerek. Boş buzdolabından iki yumurta alıp kocaman bir tencereye, suya koydum. En kolay doyma yöntemi. Yeterli. Kurtçuk! Karşımda tezgâh duvarında minik minik geziyor. Nereden geldi bu? Kafamı kaldırıp etrafıma baktım. Bir kurtçuk, iki kurtçuk, üç kurtçuk. Kıvrımlı boğumlu minik etçikler. Hiç üşenmeden sayıyorum. 11, 12, 13... Tavanda ne arıyorlar? 25, 26, 27... Bu kurtçuklar nereden geldi? 48, 49, 50... 53 tane! Yanıt alabilmek için dolaplara bakıyorum. Dolaplarda yarım kalmış pirinç paketleri, makarnalar, gevrekler, daha önce belki biriyle otururken çitlenmek için alınmış bir miktar çekirdek, kurumuş yapraklar ve kurtçuklar! Dolapların içerisinden dışarıya doğru ilerliyorlar, duvarlardan tavana doğru göç ediyorlar.

Kurtçukların izini sürerken uzun zamandır kullandığım mutfağa da bir göz atmış oluyorum. Tavanı pek beyaz denemez. Grinin hakim olduğu bir renk tonunda yer yer sararmış. Dolaplar eskimiş. Rutubetten bazı bölgeleri kabarmış. Rutubetin ve çürümekte olan tahtanın kokusu geliyor. Tezgâh lavabonun altındaki kısımdan aşağıya düşmeye meyilli. Ocağa, az önce koyduğum tencere içerisindeki iki yumurta haşlanıyor. Su kaynıyor, unutmasam iyi olur.

Kurtçuklardan kurtulmak için elektrikli süpürgeyi getiriyorum. Salonun bir ucundan getirmek pek zahmetli geliyor. Üşengeçliğime yenilmemeliyim. Her bir parçası dağılmış süpürgeyi lego yapar gibi birleştirip ucunu takmadığım hortumunu tavana yönlendiriyorum. Her birini tek tek süpürgeciğin midesine topluyorum. Süpürgeciğin midesinde artık 53 tane kurtçuk var. Acaba eskimiş dolapların içerisinde ne zamandır bekliyorlardı? Minik minik, adım adım yola koyulmaya ne zaman karar verdiler?

Telefonun alarmı çaldı. Yumurtalar! Pişmiş midir? Tam pişmemiş halini yemek için ekmek gerekiyor. Biraz da uğraştırıyor. Ekmek yok. Belki biraz daha bekleyebilir. Ya unutursam? Unutmam. Belki de unutmak istiyorum. Beklerken salona geçip bir koltuğun üzerine yayılıyorum. Telefondan çıkan sesteki başka ses yok. Kafamda yaşanmamış anların pişmanlıkları. Bedenim huzursuz. İstedikini alamadı. İçimde yükselen gerilim başka bir bedene uzun zamandır dokunmamış olmanın açlığı. Mutfaka gidip ocağı kapattım. Bugün de evi yakmayacağım.

Mutfakta hala kurtçuklar geziyor. Sanki hiç eksilmemişler. Nereden geldiler yine? Onlar kadar çok değilim. Kurtçukları bir kez daha topladıktan sonra yumurtanın kabuğunu soymaya başlıyorum. Karşımda üç yaprağı kalmış bir avokado fidesi. Bilmiyorum hangi zaman yedikten sonra toprağa saplamıştım. Küçük bir şekilde sivrilmişti topraktan. Evde olmadığım uzun zaman diliminde su vermiş evde kalan diğer kişi. Üç yaprağının ikisi kurumaya başlamış. Bir avokado ağacım olacak sanmıştım, bir avokado fidesi ölüyor şimdi.

Yumurtanın soyduğum kabukları tezgâhta bekliyor. Tencerenin içerisinde soyulmuş iki yumurta var. Daha pişmemiş sandığım yumurtanın tencereye bakan kısmı yanmış. Zaman çok aldatıcı. Bunu düşünmenin şimdi sırası değil. Daha vaktim var.

Zamanı yularından çekip asabilsem bu mutfak tavanına, gözleri nasıl gözüktüdü acaba? Kesilmek üzere olan bir dananın kocalmış gözleriyle bakar mıydı? Mutfakta hala kurtçuklar var. Neden bu kurtçuklar buradalar? Şimdi karşımda bir dana bacağından asılmış karnı yarılmış bir hâlde duruyor. Yediği samanlar midesinden yere dağılmış. Sulu yeşil, karşımdaki avokadonun kurumuş yapraklarının renginde. Dananın gözleri dışarıya meyillenmiş iri iri dehşet dolu. Geri çekiliyorum etrafa bakıyorum. Mutfakta kurtçuklar ve gözleri iri iri açılmış bir dana var. Etrafta midesinden saçılmış samanlar var. Her yer ıslak. Hayır, kan yok sadece saman var. İçim sıkılıyor. Soyulmuş yumurtalar tencerede bekliyor. İki yumurtayı dört yutkunmada mideye indirdim. Bugün de evi yakmadım. Aferin bana ama bu bir başarı mı başarısızlık mı bilmiyorum. Kendime gülüyorum. Belki başka bir zaman, her şeyi yakmak için uygun bir zaman...

Şimdilik biraz hava alma zamanı... Balkonda oturmaya gidiyorum. Etrafı izliyorum. Evin dibinde incir ağaçları var. Birinin dalında bir baba tişörtü... Nicedir duruyor orada kim bilir? Çok aramış mıdır rüzgârın uçurduğu tişörtünü? Tişört ona kaç yıl eşlik etmişti? Biraz üşüdüm. Üzerime şal alıp geri döndüm. Her şey aynı bekliyor. Zaten ağaçlar ve bunca beton bu kısa zamanda nereye gidebilir ki?

Ağaçlardan birinin dalları yanmış, yanan dallara inat yeni dallar uzatmış. Geçenlerde burada bir ev yanmıştı. İncir ağacı da o zaman yangından payını almış. Hayır, ben yakmadım. Kim neden yaktı, yani nasıl olmuş bilmiyorum. Belki ocağı unuttu. Ocak! Ocağı kapamış mıydım? Zaman! Zaman geliyor. Geç kaldım. Bugün çalışıyor muyum? Doğru! İşe gitmem gerek.

Hemen oturduğum yerden kalkıp içeri yöneliyorum. Her zaman-ki gibi apar topar hazırlanıp beni geriye doğru sürükleyen ağırlıkla koşup yetişeceğim. Çalıştığım yerde herkesin ucunda ağırlıkları olan bir kuyruğu var ve birbirlerinin kuyruklarını yakalamaya çalışıyorlar ya da zaten çalışmak böyle bir şey. Sahi ne zamandır çalışıyorum? Çalışıyor muyum? Hayır. İşsizim. Bu gerçeğe salonda koltuğun üzerine kendimi bırakıyorum. Artık orada olmadığım için sevinmeli miyim? Daha iyi değilim. Hiç. Ne yapacağımı bilmezliğimle beraber hiç... İşsizliğin getirdiği işlevsizlikle etrafımdaki duvarlara bakıyorum. Onlarla dostluk kuruyorum. Betonla kurulan dostluk!

Mutfaktaki kurtçuklar halen mutfakta mı? Bu kurtçuklar nereden geliyor? Düşünsenize siz bir bulgur alıyorsunuz sonra zamana bırakıyorsunuz, kurtçuklar orada bekliyor. Bugün ne yapacağım? Kurtçuklarla çevrilmiş betonlarla işlevsizliğim ve açlığım arasında çaresizim. Yarın kurtçuklar halen burada olurlar mı? Yer sallanıyor. Bu gerçek mi? Yer ayaklarımın altında sallanırken duvarlar homurdanıyor. Duvarlar arasında betonla kurulan dostluk kükrüyor. Korkuyorum. Gittikçe şiddetleniyor. Kaçmaya çalışıyorum. Korkunç seslerle üzerime geliyor. Kaçamıyorum. Beton bağılıyor yer oynuyor. Ben yakmadan yıkılacak her şey. Beni çevreleyen bütün her şey kocaman bir enkaz yığınının dönüşmek üzere...

Konu edebi çeviri bağlamında Goethe ve yapıtı Şiir ve Hakikat olunca, günümüzden yaklaşık 250 yıl öncesine, 18. yüzyılın ikinci yarısını ve 19. yüzyılın neredeyse birinci yarısını kapsayan döneme, geri dönmek gerekir. Bir edebiyat yapıtına çeviri bağlamında nüfuz etmek, onu anlamak ve kaynak dilden amaç dile aktarmak için deneyimlerim doğrultusunda çevirmenin derinleşmesi gereken dört konu olduğunu düşünüyorum: Bunlardan zamanın ruhu, mekânın ruhu, yazarın ruhu çeviri sürecinde yan okumalar konusuyla, yapıtın dilinin ruhu ise doğrudan çeviri eylemiyle, dilden dile transfer konusuyla ilintilidir.

Zamanın ruhu edebi metnin yorumunun tarihsel olduğuna işaret eder. Bu bağlamda özgün metinde anlatılan dönem, çevirmenin ve yapıtın gereksindiği ölçüde yan okumalar alanına girebilir. Şiir ve Hakikat bir edebi biyografi olarak dönem ve o dönemin ruhuna ilişkin verileri büyük ölçüde içeriyor. Yine de okuma sürecinde zaman zaman beliren konuyla ilgili soru işaretlerini gidermek, 18. yüzyılın ikinci yarısına özgü iklim dönemine ışık tutan bilgiye ulaşmak, o zamanın ruhu nedir sorusuna yanıt aramak, metni çözümlemek için başvurulacak önemli yollardan biri.

Eğer kurmaca bir yapıtın zamanından söz ediliyorsa, olayın geçtiği zaman dilimidir odak noktası; yani yapıtın zamanıdır. Bazen de bir edebi yapıtın konusu, çeşitli dönemlerde çeşitli yazarların bakış açısından tekrar tekrar işlenebilir. Aynı konu everilerek yeni bir boyut kazanabilir. Edebiyatta mitolojiden ve efsanelerden yola çıkan oldukça çok sayıda yapıt vardır. Her yazar aynı konuya kendi yorumunu katarak, aynı sorunsala yeni bir yaklaşım sağlar. Örneğin elimizdeki metin Goethe'nin Faust'u ise, Alman halk efsanesi Faust'tan başlayarak, Goethe'ye kadar bu motifin zaman içindeki edebi yolculuğu çevirmenin okuma konuları arasına girebilir: Marlowe'un Doctor. Faustus'u (1604), Goethe'nin çocukluğunda izleyip çok etkilendiği kukla oyunu Doktor Faust, Thomas Mann'ın Doktor Faustus'u gibi. Goethe'nin Faust'unun (Birinci Bölüm 1771-1806; İkinci Bölüm 1800-1831) altmış yılı bulan yazım süreci bile zamanla ilgili serüvenin bir parçasını oluşturur.

*Bu bildiri 18 Nisan 2016 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesi Üçüncü Uluslararası Çeviri Konferansı'nda sunulmuştur.

Mekânın ruhu ise zamanın ruhundan ayrı düşünülemez. Şiir ve Hakikat'te metin evden kente, kentten dünyaya halka halka genişleyen bir döngü içinde ilerler. Yani yaşam mekân içerisinde ileriye doğru dönerek yol alır¹. Goethe, biyografisinde "evler"i, "odalar"ı, "kentler"i anımsarken kendi içinde konaklamayı öğrenir. Büyük bir bölümü mekânda yerleşen anılar dile getirilir.² Çeviri sürecinde çevirmenin uğraş alanı Şiir ve Hakikat gibi klasik bir yapıtsa, zaman ve mekânla ilgili tasavvurlar ya okuyarak ya da yapıtta adı geçen yerleri gezip görüp araştırarak netleştirilebilir. Olayın geçtiği yerleri bir çevirmenin görme olanağına sahip olması, çeviriye farklı bir boyut kazandırabilir. Örneğin Şiir ve Hakikat'te adı geçen 1600'lerden kalma Frankfurt'taki baba evi, kentin merkezinde korunan tarihi yapılar içinde hâlâ varlığını sürdürmektedir. Orada Goethe'nin gençlik dönemindeki yapıtlarını yazmak için kullandığı çalışma odasını görmek, sergilenen belgeleri incelemek veya Şiir ve Hakikat'te ayrıntılarıyla anlatılan Frankfurt eski kent meydanında "Römer" diye anılan belediye sarayında Kutsal Roma-Germen imparatorlarının taç giydiği salonu ziyaret etmek çeviri deneyimini zenginleştiren izlenimlere yol açar. Goethe'nin olgunluk dönemi yapıtları için de Weimar'ın eşsiz hazineler sunduğunu söylemek mümkün. Yazarın kendi Babil kulesini tamamlama olanağına sahip olduğu Weimar'da o dönemle ilgili, yaşanan mekânlarla ilgili, Goethe'yle ilgili birçok görsel malzemeye ve belgeye karşılaşma olanağına sahip olmak, onun hakkında bilimsel çalışmalar için Goethe ve Schiller Arşiv'inde çalışmak çevirmeni zamanda ve mekânda bir yolculuğa çıkarabilir. Zamansal bellek gibi mekânsal bellek de edebi bir metnin çevirisine, yorumuna katkı sağlayan bir unsurdur. Sonuçta iletişim aracı olan dil zaman ve mekâna göre değişime uğrayıp dönüşür. Bu dilin kendi içine dönük bir yapı olmadığını, dolayısıyla zamandan ve mekândan soyutlanamadığını gösterir. Yazar ve çevirmen Tomris Uyar da dili "bir iletişim ortamı"³ olarak tanımlarken, onun mekânsal boyutuna dikkat çekmektedir.

¹ Bkz. Gaston Bachelard: *Mekânın Poetikası*; çev. Alp Tümertekin; İthaki Yayınları; 2013 İstanbul; s.140

² Bkz. a.g.e. s. 30

³ Mehmet Rifat: *Çeviri Seçkisi*; Dünya Yayıncılık; 2003 İstanbul; s.353

Yazarın ruhuna gelince, bir çevirmen eline çevirmek üzere bir kitabı aldığı anda, yapıtın yazarına ilişkin daha önceye dayalı bir birikimi yoksa kendine şu soruları yöneltir: Bu yazar kim? Dünyaya bakış açısı nedir? Hayat karşısında nasıl bir duruş benimsemiştir? Her sanatçının dünyaya ilişkin anlatmak, açmak, göstermek, yorumlamak istediği bir derdi, düşünsel olarak derinine inmek istediği bir sorunu vardır; acaba bu yazarınki nedir? Bu doğrultuda bazı okumalar yapılabilir; başvuru kaynakları öznel yazın türlerinden günce, mektuplar veya yazarla ilgili kitaplar olabilir. Bunların ışığında yazarla bir bağ kurulduğunda Goethe'nin 0-25 yaş arasındaki yaşam kesitini anlattığı Şiir ve Hakikat'e bakınca, böyle bir biyografinin çok genç yaşlarda yazılamayacağı anlaşılır. O zaman da akla şu sorular gelir: Goethe yapıtını ne zaman yazmaya başladı, hangi olgunluk çağı Goethe'ye böyle bir biyografiyi yazma olanağını sundu? Sonuçta yazar gençliğinde hedefleri doğrultusunda birçok şey yapmıştır, ama her şeyin ifadesini bulup bir yapıta dönüşmesi için aradan ne kadar zaman geçmesi gerekmiştir? Bunun için yapıtın zaman dilimi ile sınırlı kalmayıp Goethe'nin Frankfurt sonrası Weimar'da geçen yaşamına da bakmak gerekir.

Şiir ve Hakikat'i Goethe 60 yaşında yazmaya başlar, yani çocukluk ve gençlik yıllarının deneyimlerini orta yaş olgunluğuyla kaleme alır, 1811'de birinci cilt, 1812'de ikinci cilt, 1814'de üçüncü cilt yayımlanır. Eckermann'ın desteğiyle bitirilebilen ve daha çok günce notlarının montajından oluşan dördüncü cilt ise ancak Goethe'nin ölümünden sonra 1833'te yayımlanabilir: Yapıtın basımının tamamlanması yirmi yılı aşkın bir zaman dilimine yayılır.

Yazarın doğumuyla (1749) başlayan yapıt, çocukluğu, gençlik yılları, doktora eğitimi ve avukatlık mesleğine giriş denemelerinden sonra Frankfurt'a veda edip Weimar'a doğru yola çıkmasıyla son bulur (1775). O tarihe kadar ilk dönem yapıtlarından nesir dram Götz von Berlichingen yayımlanmış, oyun Berlin ve Hamburg'da sahnelenmiş, İlk Faust taslağı oluşmuş, Genç Werther'in Acıları adlı mektup-roman birkaç hafta içinde bütün Avrupa'da sesini duyurmuş, Clavigo başlıklı tragedya da basılmıştır, yani Goethe yazar olarak edebiyat dünyasına girmiş, kendinden söz ettirmeye başlamıştır.

O zamanlar Frankfurt 36 000 nüfuslu, siyasi ve ticari anlamda önemli kentlerden biriyken, Goethe'nin Dük Carl August'un daveti üzerine gittiği, Sachsen-Weimar-Eisenach düklüğünün 6000 nüfuslu başkenti Weimar, Herder'in deyişiyle "saray kenti olmakla köy olmak arasında kalmış" gösterişsiz ve bakımsız yapılarla dolu bir yerdir: Saray yangınında tiyatrosu küle dönmüş, geceleri aydınlatılmayan, asfaltlanmamış yollarda büyük baş hayvanların dolaştığı, 1793 yılına kadar lazımlıkların saat 23.00'ten sonra sokağa boşaltılabildiği, çöplerin atıldığı nehirden pis kokuların yayıldığı, nüfusun çoğunluğunu küçük esnaf ve tarımla uğraşan köylülerin oluşturduğu, balık tutmak, avlanmak hakkına sadece saray mensuplarının sahip olduğu bir başkent.

Weimar'ın bu durumunu değiştirmek, kenti yoksul bir düklükten grandüklüğe taşımak ve geleceğe çok farklı bir Weimar bırakmak için, Dük Carl August ve annesi Düşes Anna Amalia harekete geçerler. Öncelikle önemli sanat, edebiyat ve bilim insanları, kendilerine önemli görevler verilmek üzere düklüğe davet edilir. İlk akla gelen Lavater, Wieland, Goethe, Herder gibi isimlerdir.

Goethe'nin Frankfurt gibi bir imparatorluk kentinden ayrılıp düklük başkenti de olsa küçük, yoksul bir taşra kenti olan Weimar'a gitme kararında birçok şey etkili olmuştur. Goethe, kültürlü ve çalışkan biri olan babasının içe dönük bir yaşam sürdüğünü görmüştür, böyle bir yaşam tarzı ona göre değildir, yeteneklerini geliştirmek ve olgunlaşmak için toplum hayatının içinde yer almak, bağımsız olmak, gücünün sınırlarını denemek, sorumluluk almak arzusundadır. 'Çalışmak' ve 'çaba göstermek' yaşamının önceliğidir. Yuhanna İncili'nin "başlangıçta söz vardı" şeklindeki giriş cümlesini, Faust'un birinci bölümünde Çalışma Odası'ndaki Faust'a "başlangıçta eylem vardı" diye değiştirtmesi boşuna değildir. Orada "söz"e tanınan üstünlüğü Goethe "eylem"de, "etkinlik"te, "çalışmak"ta görür, insanı olgunlaştıran konuşmak değil "çalışmak"tır onun için, kesintisiz çalışmak ilkesiyle yaşamını şekillendirir. En doğru yolun, içimizde var olan ve bizi ilgilendiren şeylerin bir uğraşa dönüşmesiyle bulunduğunu düşünür. "Çalışma"nın insan ve dünyayı birbirine bağlayan bir araç olarak her bakımdan iyileştirici bir güce sahip olduğuna inanır. Bunun yolu da sınırları zorlamaktan değil sınırları denemekten, körü körüne değil bir amaç uğruna çalışmaktan geçer ona göre.

Bu düşüncelerle Goethe hem çalışmak hem yazmak gibi bir hayat yolu seçer. Goethe'nin Weimar yıllarındaki dış dünya ile ilişkileri ve iç dünyasındaki değişimler üç dönemde ele alınabilir:

Birinci dönem yazarın 1775 yılında Weimar'a gitmesiyle başlayan, 1786 yılında İtalya seyahatine çıkışıyla sonlanan dönemdir, bu zaman zarfında Goethe kendini devlet adamlığına adar, bu işte kendini kanıtlar. Yoğun iş temposu ve zaman zaman aylarca evden uzak kalması edebiyat çalışmalarındaki verimliliği açısından engelleyici olur. Yazarın yapıtlarının basıldığı yıllara bakıldığında da, 1787 yılına kadar ses getiren bir yapıtının olmadığı görülür.

İş yaşıntısı dışında Goethe Weimar'da sosyal yaşamın içinde yer alır. Entelektüel paylaşım açısından yazarlar, çevirmenler, müzisyenler, yayıncılar ve bilim adamlarının katıldığı, sanat ve edebiyat üzerine sohbetlerin yapıldığı toplantılara katılır. Bunların en önemlisi her pazartesi Düşes Anna Amalia'nın evinde yapılandır; bu toplantılarda Shakespeare, Lessing gibi önemli yazarların yapıtları okunur. Daha sonraki yıllarda Goethe de çarşamba günleri evini edebiyat ve sanat dostlarına açar, bir başka edebiyat salonu da, kocasının ölümünden sonra Weimar'a yerleşen, filozof Arthur Schopenhauer'in annesi yazar Johanna Schopenhauer tarafından açılır: Johanna Schopenhauer'de yapılan akşam toplantıları, perşembe günleri kalabalık bir davetli grubu için, pazar günleri ise yakın dostların katıldığı daha küçük bir grup için düzenlenir. Bu dönemle birlikte, aynı zamanda edebiyatta Deha Çağı diye de anılan, duyguları, dürtüleri ön plana alan Coşkunkluk Akımı da son bulur.

İkinci dönem İtalya seyahati ile başlar. Goethe kendini eğitmek, kendini bulmak üzere 1786 yılının sonbaharında sekiz ay sürecek ilk İtalya yolculuğuna çıkar. Winckelmann'a göre sanatın Mekkesi olan İtalya, 17. yüzyıldan itibaren soyluların ve burjuvaların eğitim amaçlı seyahat rotasıdır. Babasının "İtalya'yı görmeyen yaşadım demesin" sözü Goethe'nin belleğine kazınmıştır. Kuzeyden güneye, Brenner geçidinden Sicilya'ya kadar İtalya'yı dolaşır, Roma'da dört ay kadar kalır. Orada bulunan Alman sanatçı kolonisiyle tanışır. Gördükleriyle ilgili çok sayıda desen çizer, akvarel resimler yapar; edebi çalışmalarına yoğunlaşır, birçok yapıtın yazımını tamamlar.

İtalya seyahatindeki yalnızlığın kendisini yeniden bulmasına yaradığını, Roma'ya adımını attığı günün, kendisi için ikinci bir doğum günü olduğunu, orada gerçekten yeniden doğduğunu⁴ söyler. Müzeleriyle, Antik dönem yapıtlarıyla, Rönesans sanatı ve mimarisiyle, Akdeniz'in doğasına özgü iklim ve güzelliklerle ilgili birçok şeyle karşılaşmak yazarın dünyasında yepyeni ufuklar açar; insan nedir sorusunun yanıtını Roma'da bulduğunu belirtir.

Kısacası bu seyahat yazarın yaratısında olduğu kadar Alman edebiyatında da klasik dönemi başlatmasıyla bir dönüm noktasıdır. Goethe'nin yapıtlarında antik dünyaya bir dönüş söz konusu olur. Edebiyattaki Klasisizme gönderme olarak Weimar'dan Ilm Nehri'nin Atinası diye söz edilir, tıpkı Zwinger'deki önemli "Resim Galerisi" nedeniyle Dresden'den Elbe Nehri'nin Floransası diye bahsedilmesi gibi.

Üçüncü dönemde, İtalya seyahati sonrası Goethe Weimar'da bilim ve sanatla ilgili kurumların yönetimine getirilir. Alman edebiyatının klasik dönemi içinde Goethe ve Schiller on yıl kadar entelektüel bir işbirliği içinde çalışırlar. Schiller'in yayımladığı Horen dergisi Goethe'nin de katkısıyla edebiyatta klasik dönemin en önemli yayın organı haline gelir. Jena üniversitesinde Schlegel, Schiller, Fichte, Schelling, Feuerbach, Hegel'in görevlendirilmesiyle Jena Alman idealist felsefesinin ve özgür araştırmanın merkezi olur. Goethe Frauenplan'daki evinde kült yapıtlarını yazar. Iphigenie, Egmont, Tasso, Gönül Yakınlıkları gibi birçok yapıtı edebiyat dünyasında bir heyecan uyandırmazken, Faust'un Birinci Bölümü'nün (1808) yayımlanmasıyla gözler Werther'den sonra yeniden Goethe'ye çevrilir. Goethe'nin evi öğrencilerden yazarlara, Weimar'dan geçip Berlin'e gitmekte olan devlet adamlarına kadar herkesin ziyaret ettiği bir hac yerine döner. Grillparzer Weimar'ın hareketli meydanındaki tarihi otelin (Gasthofe zum Elephanten) Goethe'nin ziyaretçileri için adeta bir bekleme odası olduğunu söyler.

⁴ Bkz. 17.3.1788 tarihli Carl August'a yazılan mektup; 2.-9.12.1786 tarihli Herder'e yazılan mektup.

Burada yine edebi çeviri bağlamında Şiir ve Hakikat'e dönülürse, yapıtın yazım sürecinin klasik dönem içinde başladığı görülür. Bir çevirmenin, kaynak metnin yazarın külliyatı içinde hangi evreye ait olduğunu bilmesi, o evreye özgü metin okumalarını yapmış olması, çevirmenin yazarın ruhuna yaklaşmasını sağlar. Yani çeviri sürecinin bir parçasını da edebiyat dedektifliği, edebiyat araştırması oluşturur. Goethe'nin düşünce dünyasının Pietizm, Coşkunluk Akımı ve Klasisizm içinde şekillendiğini bilmeden yazarın ruhunu ve yarattığı dünyayı yakalamak zordur. Örneğin Götz von Berlichingen'i veya Werther'i yaratırken Goethe'nin Coşkunluk Akımı'nın tam da merkezinde durduğunu, bu dünya görüşüyle bu yapıtları biçimlendirdiğini bilmek gerekir. Götz'ün bu akımın ideallerine uygun olarak biçimlenen örnek insan olduğunu; Werther'de duygu dünyasının peşinden giden kahramanın yanı sıra doğa betimlemelerinin de aynı akımın öncülerinden Rousseau'nun doğa ile ilgili görüşlerini yansıttığını; konusunu mitolojiden alan Iphigenie Tauris'te adlı oyunun Weimar klasik dönemi için gösterilebilecek örnek bir yapıt olduğunu bilmek gerekir.

Bu konuda belki de en çarpıcı örneklerden biri Faust'tur: Bütününde klasik ideallerin ölçülerini barındıran yapıt uzun yıllara yayılan yazım süreci nedeniyle Goethe'nin içinden geçtiği birçok yazınsal akımın ve dünya görüşünün izini taşır. Örneğin Birinci Bölüm'deki Gece başlıklı sahneye aydınlanmaya sırt çeviren Coşkunluk Akımının dünya görüşü hâkimken, Orman ve Mağara sahnesinde birebir Goethe'nin kaynağını Spinoza'dan alan panteist görüşleri ifade edilir. İkinci örnek olarak Batı-Doğu Divan'ı verilebilir. Hafız'ın Divan'ından esinlenerek yazılan yapıtta Goethe genç, güzel, kültürlü bir kadın olan Marianne von Willemer'e karşı beslediği duyguları ifade eder. Goethe Hatem karakteri ile kendisinin, Suleika karakteri ile Marianne von Willemer'in portresini çizer. Özetle Goethe ve yapıtları bir bütündür. Onun yapıtlarının kaynağı çoğunlukla kendi yaşamı ve deneyimleridir, felsefe ve tarihe fazla yaslanmadan, "saf ve düşünceli"⁵ yazar ayırımının "saf" tarafında durur.

⁵ Bkz. Orhan Pamuk: *Saf ve Düşünceli Romancı*; İletişim Yayınları; 2011 İstanbul

Çeviride zamandan, mekândan, yazardan hareketle varılmak istenen nokta aslında yapıtın dilinin ruhudur: Bir yapıtın dilini hissetmek, dili biçem yönünden amaç dile aktarabilmek çeviride belki de en önemli şeydir, çünkü her edebi yapıtın dilsel anlamda bir sesi, bir tınısı vardır. Bunu çeviride verebilmek başarılı bir çevirinin önşartlarından biridir. Farklı yazarların yapıtlarının sesi birbirine benzemez, eğer o yazar bir başka yazarın diline öykünmüyorsa, her yazarın dilinin sesi kendine özgüdür. Yazarın ne söylediğine bakarken nasıl söylediğini göz ardı etmemek gerekir. Bununla anlatılmak istenen şey, bir çağın kendine özgü anlatış biçiminin ötesinde, yazarın görüş, duyuş, anlayış ve anlatış biçimidir. Bazen de Faust gibi bir yapıtın yazım süreci yazarın yaşamının bütününe yayılır ve aynı yapıt içinde çeşitli bölümlere yazarın içinden geçtiği akımlara özgü dünya görüşünün sesi hâkim olur; bir sahnede Coşkunluk Akımının sesi duyulurken, bir başka sahneye Klasisizmin ruhu egemen olur. Çevirmene düşen, özgün yapıttaki dilin tonunu çeviride okuyucuya hissettirebilmektir. Yazarın sesini Türkçede de metin düzeyinde var edebilmektir. Ancak böylece bir çeviri, anlam ve biçem bütünlüğünde bir eksen kaymasına yol açmadan, özgün yapıtla buluşmak üzere daireyi tamamlar ve çeviri eylemi amacına ulaşır, böylece edebi bir yapıt ikinci bir dilde var edilmiş olur.

Burada Goethe'de dilin ruhuyla ilgili olarak Eckermann'ın Goethe ile Konuşmalar başlıklı kitabına bir karşı örnek olarak değinmek yerinde olur. Bu kitap Goethe'nin dünya görüşünden, sanat ve edebiyatla ilgili görüşlerine kadar birçok konuda bir çevirmen için aydınlatıcı bir kaynaktır. Eckermann, Goethe'nin ölümünden yaklaşık on yıl önce Weimar'a, hayran olduğu büyük şairi ziyarete gelir; şair, toplu eserlerinin basımı için gerekli çalışmaları yürütmek üzere Eckermann'ın Weimar'da kalmasını ister. Eckermann sonraki on yıl içinde yaklaşık 950-1000 ziyaret gerçekleştirir ve şairin ölümünden sonra bu ziyaretler sırasında yapılan sanat ve edebiyat üzerine konuşmaları Goethe ile Konuşmalar başlığı ile yayımlar. Eckermann'ın şaire hayranlığı öylesine büyüktür ki, tek hedefi onun düşün dünyasını yoruma açık tutmadan anlatmak olmuştur bu yapıtta, dolayısıyla kendini bir yana bırakıp yapıtına Goethe'nin tonunu hâkim kılmıştır. Konuşmalar için Goethe'nin gelini Ottilie, bir yazarın dinlediklerini ve anladıklarını anlatırken, bu ölçüde öznelliği bir yana bırakabilmesi inanılmaz, hepimiz Konuşmalar'ı okurken Goethe'nin sesini duyuyormuş izlenimine kapıldık derken, torunlarından biri, bu kitapta yaşayan ve konuşanın Eckermann değil dedesi olduğunu söyler.⁶

⁶Bkz.; a.g.e.; s.787

Özellikle edebi yapıtlar amaç dilde yazarın sesini duyurmalıdır. Çevirmen kendini bir yana bırakıp yapıta odaklanmalı, özgün metin ne diyor diye düşünmelidir. Yani bu anlamda sözün iktidarı yazarındır, çevirmenin değil. Eğer bir çevirmenin farklı yazarlara ait çevirileri aynı tonu taşıyorsa, çeviri bağlamında bir sorundan bahsetmek mümkündür. Akşit Göktürk'e göre çeviride iki evre vardır: Birincisi özgün metnin ses, sözcük, tümce yönünden çözümlenmesi, ikincisi ise amaç dilde metni okunur kılacak birikime çevirmenin sahip olmasıdır.⁷ Eğer mevcutsa özgün metnin eleştirel baskısını çeviriye esas almak, daha başarılı bir çevirinin ortaya çıkmasına yardımcı olur; dilde değişikliğe uğramış sözcük ve sözcük kalıplarının karşılıkları vakit kaybetmeden bulunabilir, özgün metnin satır aralarını okumak, olası birçok maddi hatanın önüne geçmek olanaklı hale gelir. Ayrıca klasik dönem yazarlarıyla ilgili ansiklopedik sözlükler de metin çözümlemede yardımcı araçlardır. Çeviri sürecinde üslup sözlüklerini, eş anlamlı sözlükleri kullanmak, karşılık arama-bulma-seçme eyleminden çok, belleğin hızını artırmaya, sözcüğün çağrışım alanını genişletmeye yarar.

Edebi çevirinin "çeviri kokması"nı bazı çevirmenler onaylar, bunun amaç dilin anlatım olanaklarına katkı sağladığı düşünülür. Hiçbir dil bir diğeriyle birebir örtüşmediği için kaynak dilin amaç dilde kendini bir ölçüde hissettirmesi istenir. Bu ancak çok yetkin bir çevirmenin başarabileceği bir şeydir. Bu konuya bir başka açıdan da bakmak mümkün. Amaç dile tam olarak hâkim olmayan bir çevirmenin çevirisi için 'çeviri kokuyor' dendiğinde, çevirinin dilinin fazlasıyla kaynak dilin etkisi altında kaldığı anlaşılır. Amaç dilde söyleyişte yabancılık hissedilir. Bir çeviri, eğer okuyucunun okuduğu konuyla ilgili birikim sorunu yoksa onda şu hissi uyandırmamalıdır: Ben mi anlamıyorum, metinde mi bir sorun var? Böyle çevirilerde dilden dile transfer eylemi gerçekleşmemiş, amaç dil kaynak dilin gölgesinde kalmış demektir.

⁷Bkz. Hazırlayan: Mehmet Rifat: A.g.e.; s.341

Oysa çeviri metnin akıcılığı ve anlaşılabilirliği özgün metnin ne önüne geçmeli ne de gerisinde kalmalıdır. Bu yönüyle çeviri iki dil arasında bir denge arayışıdır. Birçoklarına göre edebi çeviri bir yaratıcılık işidir, bana göreyse bir transfer, iki dil arasında bir mekik dokuma işi. Artistik bir yanının olduğu söylenebilir, amaç dilde dil eğilip bükülüp bir şekil verilmeye çalışıldığına göre. Aynı zamanda bir düşünce işidir. Çevirmenin sorumluluğu titiz bir okur olmaktır. Kaynak dildeki bir sözcük çok iyi bilinse bile, bazen amaç dildeki karşılığın günlerce peşine düşüldüğü olur, bulunan karşılık doğrudan sözlükten alınan bir sözcük olmanın uzağına düşebilir. Bağlamdaki dizgenin bir ögesi olarak metinde yer alacak en yakın, en doğru karşılığın arayışıdır bu. Çünkü her cümle bir sözcük dizisidir ve dizgeyi oluşturan her sözcük de kendisinden sonra geleceklere dair bir işaret, bir göstergedir. Resimde renk, müzikte nota neyse metinde de sözcük odur. Bir yapıtın diliyle ilgili olarak söyleyeceğim son şey şu: Kapsamlı bir yapıtın çeviri sürecinde özgün metne dil açısından hâkimiyet sağlamak için önerilebilecek yollardan biri de, amaç dilde ilk anda akla gelmeyen, sorunlu sözcükler için çevirmenin kendisine bir liste hazırlamasıdır.

Çevirmenlik deneyimimde dil duygusunu geliştirmek için başvurulan kişisel bir yöntemden bahsetmem istenirse, bir çevirmene önerebileceğim okuma türlerinden biri de karşılaştırmalı okumalardır. Bunun iki yolu vardır: Ya özgün metinle çeviri yan yana okunur ya da iki dilde basılmış kitaplara başvurulur. Bu ikincisine verilecek güzel örnekler var dilimizde: Almanca-Türkçe olarak basım Wittgenstein'in Tractatus'u (çev. Oruç Aruoba); Kant'ın üç temel yapıtı Prolegomena, Pratık Aklın Eleştirisi, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi (çevirenler: İoanna Kuçuradi, Yusuf Örnek; Ülker Gökberk; Füsün Akatlı); Rilke'nin Duino Ağıtları (çeviren Can Alkor); İngilizce-Türkçe basım Shakespeare'in Soneler'i (çev. Talat Halman); Rusça-Türkçe basım Puşkin'in Seviyordum Sizi (çev. Ataol Behramoğlu) anılabilecek örnekler arasındadır.

Burada şiir konusuna girmişken, Goethe deyince akla 'büyük şair' çağrışımı nedeniyle, şair Goethe'den ve şiir çevirisinden söz etmeden olmaz. Gottfried Benn'in "her şairin olsa olsa beş şiiri kalıcı değerdedir" şeklindeki esprili sözü Goethe için pek de yerinde olmasa gerek. İlk gençlik yıllarından başlayarak yazılan, konularını doğa, insan, sevgi, toplum, dünya görüşü gibi konulardan alan Goethe şiirlerinin sayısı yaklaşık üç bini bulur, şair lied, balad, eleji, sone, epigram gibi şiirin hemen hemen tüm biçimlerini denemiş, Schiller'le birlikte çalıştığı dönemde şairliğinin zirvesini yaşamıştır. Şiir çevirisiyle ilgili olarak, Robert Frost "Şiir, başka dile çevrildiğinde yitip giden şeydir." derken, bu konuda olumsuz bir tavır sergiler. Şiir bir dilin ses yapısının en iyi duyumsandığı alan olduğu için doğru olabilir bu görüş, çünkü şiir teknik olarak yazıldığı dilin ses yapısını içinde taşır.

Ancak şiir çevirisinin olanaklı olduğunu gösteren çeviri çalışmaları da mevcuttur. Kültür adamı Talat Halman'ın yukarıda adı geçen çevirisi bunlardan biridir. Şiir çeviren bir çevirmenin biraz şair kumaşına sahip olmasının elbette başarılı bir şiir çevirisine katkısı büyük olur. Bazen de şiirin müziğini yakalamak için kolektif çevirilere başvurulur. Türkçede İlyada ve Odysseia çevirilerinde olduğu gibi. Eski Yunancadan yapılan çevirilere Azra Erhat dili Türkçeye aktarma yönünde bir katkı sunmuş, A.Kadir ise metnin şiirini yazmıştır ve güzel bir çalışma olmuştur. Almanca çevirilerine göre daha başarılı olduğunu bile söyleyebilirim. Homeros'un Eski Yunancasını diğer Batı dillerindeki çevirileriyle karşılaştıran İonna Kuçuradi de aynı görüşü paylaşmaktadır.⁸ Bu yolda anılacak diğer çeviri örnekleri de Gertrude Durusoy-Ahmet Necdet ikilisinin Celan ve Trakl çevirileridir. Aynı şekilde anlamı aktaran Durusoy, metne şiirsellik katan ise Ahmet Necdet'tir.

⁸Bkz. Çeviri Sorunları Özel Sayısı; Türk Dili Dergisi; 1 Temmuz 1978; Sayı 322; s.114

Goethe'yle ilgili olarak Türkiyede çeviri faaliyetleri 19. yüzyılın son çeyreğinde başlar. O dönemde bilinen yabancı dilin ağırlıklı olarak bugünün tersine İngilizce değil Fransızca olması nedeniyle Goethe çevirileri Türkçeye başlangıçta bu dilden girmiştir. Çeviride böyle bir uygulama dilde anlam kaymalarını beraberinde getirir, yazarın söyleminin değişikliğe uğramasına neden olur. Çünkü ikinci dilden yapılan çevirilerde metnin aktarımıyla ilgili sorunlar yaşanır. Aynı şeyi anlatmanın birçok yolu vardır, tıpkı aynı olayı aynı dilde iki farklı kişiden dinlemek gibi. Her seferinde çağrışımlar farklılaşır. İkinci dilden çevirilerde kaynak metinle amaç metin arasına bir ara metin girer, özgün dilin biraz da olsa uzağına düşülür. Sorunun sorun olmadığı, sorun ortadan kalkınca anlaşılır⁹ sözünden hareketle, gittikçe daha özenli çevirilere doğru yol alındığı görülüyor. Hasan Âli Yücel dönemi diye andığımız kırklı yıllar, Türkiye'de ilk yoğun çeviri faaliyetlerinin başladığı, çeviri ve çevirmen üzerinde önemle durulmaya başlandığı yıllardır. Goethe'nin birçok yapıtı farklı çevirmenlerce Türkçeye çevrilir, çeviri baskılarında artış gözlenir. Bugüne gelindiğinde dil bilen çevirmen sayısının az olduğu süreçler oldukça geride kalmıştır. Globalleşen dünyada dil öğrenmek, eğitimde dönüşüm programları ve gelişen teknoloji sayesinde daha olanaklı hale gelmiştir. Seksenli yıllara kadar sıkça karşılaşılan ikinci dilden çeviri faaliyetleri büyük oranda yerini özgün dilden yapılan çevirilere bırakmıştır. Kitapların kapağında sıkça gördüğümüz "Almanca aslından çeviren" ... ya da "İngilizce aslından çeviren.." ifadesine yer verilmesi benim açımdan şaşırtıcıdır artık, çünkü olması gereken budur, eğer ikinci dilden çevriliyorsa yapıt çevrildiği dil kapakta yer almalıdır.

Çeviriyle ilgili tartışılan sorunların odağında yukarıda değinilmeyen birçok sorun daha var. Ancak geline noktadan sonra, edebi çeviri konusunda yetkin çevirmenlerin sayısının artmasıyla, artık ikinci dilden çeviri yapılmamalı, yayınevleri hem kaynak dile hem amaç dile hâkim çevirmenlerle, alanında yetkin editörlerle çalışmalı; çeviri yazarın üslubunu koruyacak kadar sadık, metnin ruhunu yansıtacak kadar serbest olmalı.

⁹Bkz. Wittgenstein: Tractatus; çev. Oruç Aruoba; BFS Yayınları; 1985 İstanbul; s.163

Aslında çeviri sürecinde karşılaşılacak tüm sorunlar yapının içinden geçer. Sonuçta edebiyat var oldukça, dünya dillerine özgü edebiyatı okumak isteyen okuyucu var oldukça, edebi çeviri de varlığını koruyacaktır. Çünkü bir insanın bir yapıtı özgün dilinden okuma olanağı öğrenemediği dillerle sınırlıdır.

Çeviri konusunda Eco'nun "çeviri bir başarısızlık sanatıdır"¹⁰ şeklinde olumsuz yaklaşımına karşın, daha iyimser bir bakışa sahip Goethe'den bir anekdotla sözümü bitirmek istiyorum: Kendisi de çeviri faaliyetinde¹¹ bulunmuş biri olarak Goethe bir gün kırdaki çiçek toprakları, çiçekler boynunu bükünce, işte çeviri budur diye düşünür, evde çiçekleri vazoya koyup canlandıklarını görünce de, eh bu da bir şeydir der.

¹⁰Celâl Üster (Derleyen ve çeviren): Sözü'nün Özü; Can Yayınları; 2010 İstanbul; s.82

¹¹Goethe Weimar tiyatrosunda sahnelenmesi için Voltaire'in Tancred (1800) başlıklı tragedyası ve Hz. Muhammed (1799) başlıklı oyununu ve Rönesans heykeltıraşlarından Benvenuto Cellini'nin biyografisini çevirmiştir. 2 Ekim 1808 tarihinde gerçekleşen karşılaşmalarında Napoleon'a Voltaire'in Hz. Muhammed'ini Almancaya çevirdiğini söyleyince, imparator bu yapıtı iyi bulmadığını, betimleme bakımından uygunsuz olduğunu belirtmiştir. Nitekim Fransa'da bir kez sahnelenebilmiş, arkasından yasaklanmıştır.

